CORNELIA

MIMA MAXEY

CHICAGO LATIN SERIES

CORNELIA

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS

THE BAKER & TAYLOR COMPANY
NEW YORK

THE CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS
LONDON

THE MARUZEN-KABUSHIKI-KAISHA
TOKYO, OSAKA, KYOTO, FUKUOKA, SENDAI

THE COMMERCIAL PRESS, LIMITED
SHANGHAI

CORNELIA

BY MIMA MAXEY
The Laboratory Schools, The University of Chicago

ILLUSTRATIONS BY
EDMUND GIESBERT

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO · ILLINOIS

COMPOSED AND PRINTED BY THE UNIVERSITY OF CHICAOO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS, U.S.A.

AUTHOR'S FOREWORD

The credo upon which this book is constructed runs somewhat as follows:

Things exist written in the Latin language that are worth reading today.

Latin should be so taught as to develop power to read those things in Latin.

One learns to read by reading.

Material for reading in the early stages should be easy and repetitious, and should introduce new vocabulary in self-evident situations.

The acquisition of the language itself is a sufficiently large task for the beginner. He should not be called upon to deal with situations outside his own experience or to acquire knowledge through the new medium; neither should his problem be complicated by the necessity of learning a formidable grammatical nomenclature or a science of grammar that the Romans themselves managed to do without until its introduction by Dionysius Thrax, who was born 166 B.C.

Omission of formal grammar need not result in inaccurate or incorrect Latin. A tendency to inexactness can be corrected by much oral reading of Latin and by writing in Latin.

This translation of this credo into a beginner's book is characterized by certain definite features:

Vocabulary—Vocabulary has been chosen on the principle that words most frequently used in Latin literature should appear early and should be repeated often. Lodge's *Vocabulary of High School Latin* (Columbia University: Teachers College, 1912) has been used to determine frequency. Words have been divided into seven classes:

Class I.—Words appearing 1,000 times or more in the passages usually read in high schools. These words are all introduced early and repeated frequently.

Class II.—Words occurring 500–999 times. These words appear early and often.

Class III.—Words occurring 100–499 times. In this group *nē* is omitted because the subjunctive does not appear in these chapters.

Class IV.—Words occurring 50–99 times. This group is largely used.

Class V.—Words occurring 25–49 times. 106 words from this list appear.

Class VI.—Words occurring 5–24 times. 173 of these words are used.

Class VII.—Words not on Lodge's list of 2,000 words. 73 of these are used, largely in the first lessons to get familiar situations.

A total of 554 words is used in the forty chapters. After the first lessons, each word is introduced in a setting that makes possible its interpretation by reading alone. Every word is repeated in three successive chapters and frequently in later chapters.

That the expression "interpretation by reading alone" may not be misunderstood, by way of illustration the following advertisement in English is added, with blanks in place of words that have been omitted: "Go to York for example. See it in the afternoon of an English summer with the .... glow of the .... sun tinting the Minster towers with unimagined .... Walk through the quaint old .... and along the encircling ...." Anyone who can read English at that level can supply the first four blanks without even pausing. Anyone who can read English and knows York can supply the last. An unfamiliar word can be interpreted as easily as the blank.

For the convenience of the teacher, the basic vocabulary of each chapter is appended at the end of the book and is divided into the classes mentioned above.

Omissions.—The omission of paradigms and other grammatical material is intentional. Form and usage are learned from repetitious reading, dictation, and imitation.

The omission of rules of pronunciation is intentional. Pronunciation is learned by imitation and practice.

The omission of classical flavor is intentional. This may be supplied by reading such a book as *Julia* by Reed (Macmillan & Co.) as supplementary material after the pupil is reading with some ease, perhaps after chapter x. The exact point depends on the class.

Procedure.—This material, which is thoroughly tried material, is used by the author for second or third readings, following the lessons of *A New Latin Primer*, lessons of the same sort covering the same ground. It was developed for initial reading, however, and may very well be used for the first reading with no preceding approach. Also, it can be used easily with Scott-Horn, *First Latin Lessons* (Scott, Foresman & Co.), the original text of which also was developed in the University High School.

In conclusion, the author wishes to express her gratitude to all who have assisted in making this volume possible, especially to Professor H. W. Prescott, chairman of the Department of Latin, the University of Chicago; to Professor H. J. Barton, professor emeritus of Latin, the University of Illinois; and to Miss Katherine Carver, of the Illinois State Normal University, who read the manuscript in its inchoate form and offered helpful suggestions; to all those in administrative positions in and over the University High School, who have made possible the experimentation on material; to my colleague, Miss Marjorie J. Fay, who has repeatedly tried out in her classes this material; to the University of Chicago Press and to Professor G. J. Laing, editor of the Press, whose assistance and encouragement have been most generous.

AUTHOR'S FOREWORD TO PUPILS

Salvēte, discipulī. This is the story of a little American girl named Cornelia. Her life was different from yours, but not very different. You will readily understand the things that she did. I hope that you will like her and that you will enjoy the adventure of finding out about her in a language that is not your own. *Valēte, discipulī.*

TABLE OF CONTENTS

I

Haec puella est Cornēlia. Cornēlia nōn est alta. Cornēlia nōn est magna. Cornēlia est puella parva. Haec puella est puella pulchra et bona quoque. Cornēlia nōn est puer; est puella parva. Cornēlia nōn est magistra. Cornēlia est discipula. Haec puella nōn est discipulus; est discipula.

Haec est magistra. Haec nōn est magister. Haec est fēmina et magistra. Haec nōn est discipula, nōn est discipulus. Haec est magistra. Cornēlia est discipula.

"Salvē, magistra."

"Salvē, Cornēlia. Cornēlia est puella bona."

"Magistra quoque est bona. Valē, magistra."

"Valē, Cornēlia."

II

Haec fēmina est māter Cornēliae. Māter Cornēliae nōn est parva; est fēmina magna. Haec fēmina nōn est mea māter; nōn est tua māter; est māter Cornēliae. Māter Cornēliae nōn est magistra. Māter Cornēliae est bona māter. Māter Cornēliam amat. Cornēlia mātrem amat. Estne hīc māter Cor-

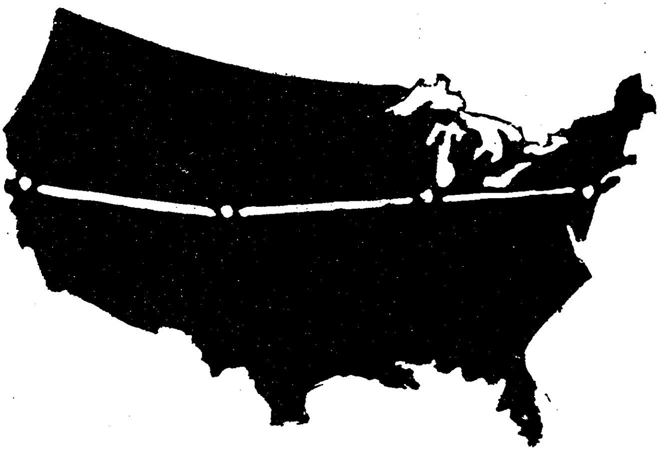

nēliae? Ita. Hīc māter Cornēliae est et hīc est Cornēlia quoque. Puella pulchra est Cornēlia.

Estne haec alta puella soror Cornēliae? Minimē. Haec puella est discipula. Haec puella nōn est soror Cornēliae sed hic puer est frāter Cornēliae. Hic puer est fīlius fēminae. Cornēlia est fīlia fēminae. Hic puer est discipulus. Cornēlia est discipula. Māter fīliam et fīlium amat. Estne hīc frāter Cornēliae? Ita. Nunc hīc est frāter Cornēliae.

III

America est patria Cornēliae. America est mea quoque patria. Estne America patria tua? Amatne Cornēlia Americam? Ita. Cornēlia Americam amat. Māter Cornēliae Americam amat. Frāter quoque Cornēliae Americam amat. Sed haec fēmina Americam nōn amat. Nunc hīc fīlia et fīlius et

soror fēminae nōn sunt. Fēmina Americam nōn amat. Haec fēmina Britanniam amat.

America nōn est terra parva. Haec terra est terra magna. Nōn est īnsula. Fortūna Americae est bona. Fāma Americae est magna. Viae Americae sunt longae. Viae Americae nōn sunt antīquae sed sunt novae. Cornēlia Americam et fortūnam Americae et fāmam Americae amat. Americam amō. Amāsne Americam?

Valēte, puerī et puellae, discipulī et discipulae.

IV

Hic est agricola. Agricola in Americā habitat; nōn in īnsulā habitat. America est patria agricolae. Agricola in agrō labōrat. Cornēlia est fīlia agricolae. Agricola fīliam parvam amat. Cornēlia agricolam amat. Hic puer est fīlius agricolae. Hic puer est frāter quoque Cornēliae. Sorōrem Cornēlia nōn habet.

Nunc hīc frāter Cornēliae nōn est. Cūr hīc nōn est? Haec est causa: quod agricola in agrō labōrat et fīlius agricolae in agrō labōrat. Fīlius in agrō labōrat quod terra est nova et fortūna agricolae nōn est bona.

Ubi est Cornēlia nunc? Nunc Cornēlia est in viā longā. Quid habet Cornēlia? Cornēlia epistulam habet. Cūr est Cornēlia in viā? Cornēlia epistulam habet et agricola epistulam cupit. Epistula nōn est mea epistula; nōn est tua epistula; est epistula agricolae. Nunc Cornēlia est in agrō. Agricola est laetus. Quis nunc epistulam habet? Agricola epistulam habet.

Nunc Cornēlia nōn est in casā. Quis est in casā? Māter Cornēliae est in casā. Māter cēnam parat. Nunc Cornēlia cēnam nōn parat quod puella parva est et in scholā est. Estne fāma scholae Cornēliae magna? Ita. Fāma scholae est magna. Intellegisne? Ita. Intellegō.

V

Nunc agricola est in casā et epistulam scrībit. Māter cēnam parat sed Cornēlia et frāter aquam portant. Cūr agricola epistulam scrībit? Haec est causa: hīc frāter agricolae nōn est. Frāter est nauta et hīc nōn habitat. Vīta nautae est perīculōsa. Nauta multās terrās videt sed amīcī nautae nōn saepe nautam vident. Saepe nauta terram nōn videt sed aquam videt.

Agricola frātrem nōn saepe videt quod frāter nōn in Americā habitat. America nōn est patria nautae. Nauta nōn est incola Americae. Ubi habitat hic vir? In īnsulā habitat. Est incola Britanniae et est nauta Britannicus. (Britannia est īnsula. In Britanniā viae nōn sunt longae. Multae viae sunt antīquae sed multae sunt novae.) Nunc agricola epistulam scrībit quod nauta epistulam cupit. Nauta nōn semper epistulās scrībit sed interdum scrībit. Interdum nauta scrībit et agricola est laetus quod nauta epistulam scrībit. Nautam laudat.

Agricola est bonus agricola. Agricolam amāmus sed magnam pecūniam nōn habet. Agricola labōrat sed pecūniam nōn habet. Nautae quoque pecūniam nōn habent. Quī quoque pecūniam nōn habent? Poētae pecūniam nōn habent. Fortūna nautae nōn est magna sed fāma est magna. Poētae quoque fāmam magnam habent. Sed fortūna agricolae nōn est magna et fāma quoque nōn est magna. Intellegisne?

VI

Cornēlia, pulchra fīlia agricolae, cēnam parat. Cornēlia est puella parva et agricola est laetus quod Cornēlia cēnam parat. Pater Cornēliam amat et Cornēliae pecūniam dat. Pater Cornēliae nōn mihi pecūniam dat; nōn tibi pecūniam dat; sed Cornēliae pecūniam dat. Pecūnia est dōnum. Agricola puellae dōnum dat quod puellam amat. Pater cēnam laudat et dōnum dat. Cornēlia est laeta quod pater pecūniam dat.

Sunt nautae in terrā sed nautae Cornēliae pecūniam nōn semper dant quod pecūniam nōn semper habent. Interdum ubi pecūniam habent, pecūniam dant. Nunc nauta pecūniam habet et Cornēliae pecūniam dat. Cornēlia nautae grātiās agit. Cornēlia nunc in viā pecūniam portat. Ubi pecūniam nautae portat, agricolae pecūniam ostendit. Nauta est amīcus agricolae sed nōn in Americā habitat. Pecūnia nōn est pecūnia Americāna; est pecūnia nova. Saepe hic vir pecūniam novam habet quod multās terrās videt. (Saepe poētae dē aquā pulchrā scrībunt et nautās laudant, sed vīta nautārum est perīculōsa.)

Agricola Cornēliae pictūrās mōnstrat et fābulam dē pecūniā nārrat. Cornēlia pecūniam spectat et legit. Nunc Cornēlia intellegit. Sed Cornēlia pecūniam nautae cupit.

Quid portat Cornēlia? Cornēlia pecūniam nautae portat. Cūr? Cornēlia discipulīs pecūniam novam ostendere cupit. Multī discipulī laetī pecūniam vident. . . . . Nunc ex scholā pecūniam Cornēlia portat.

VII

Haec est casa agricolae. Haec est casa Americāna et in Americā est. Agricola in Americā habitat. Casa agricolae nōn est magna; est parva. Casa iānuās et fenestrās habet. Haec iānua casae nunc est clausa sed fenestrae sunt apertae. Interdum fenestrae quoque sunt clausae. Casa est cāra agricolae et cāra fīliae agricolae. Casa est pulchra. Ibi sunt rosae et silva. Hae rosae sunt pulchrae quod Cornēlia saepe labōrat et rosās cūrat. Cornēlia rosās cūrat quod rosās amat. Silvae sunt magnae et pulchrae. Haec silva est grāta agricolae.

Nunc Cornēlia nōn est in casā; aquam portat et rosās cūrat. Agricola quoque nōn est in casā; est in viā. Agricola ex agrō ambulat. Cum agricolā in viā ambulat nauta. Agricola et nauta in viā ambulant. Nunc Cornēliam vident et sunt laetī. Cāra agricolae est fīlia parva. Agricola est bonus pater et fīliae benignus est.

Māter Cornēliae in casā est. Ibi cēnam parat. Grāta virīs est cēna. Virī cēnam laudant. Nunc Cornēlia agricolae et nautae cēnam dat. Nauta Cornēliae grātiās agit. Nauta fābulās nārrat. Nauta dē vītā perīculōsā nārrat. Nauta multās pictūrās ostendit. Nōn mihi, nōn tibi, sed amīcīs pictūrās mōnstrat. Laetī amīcī pictūrās spectant.

Nunc agricola et nauta in silvā ambulant. Silva est pulchra et silvam amant. Cornēlia et māter in casā labōrant. Nunc Cornēlia et māter quoque rosās cūrant.

Hic poēta est amīcus agricolae. Semper poēta dē casā agricolae scrībit. Multī dē casā agricolae legunt et poētae pecūniam dant. Haec pecūnia nōn est dōnum. Pecūniam dant quod fābulae poētae sunt grātae.

VIII

Nunc Cornēlia, fīlia agricolae, nōn est in casā; rosās nōn cūrat; in silvā nōn ambulat; est in scholā. Iānua est aperta et Cornēliam vidēmus. Cum Cornēliā in scholā discipulī sunt. Magistra nōn est in scholā. Cornēlia magistram exspectat. Ibi est magistra. Magistra ad scholam properat. Cornēlia est laeta ubi magistram videt quod magistra est benigna et Cornēlia magistram amat. Cornēlia ad iānuam properat. Cornēlia magistrae rosās dat. Rosae sunt dōnum. Magistra Cornēliae grātiās agit. Magistra discipulīs rosās mōnstrat. Nunc magistra est in scholā et iānua est clausa. Fenestrae sunt apertae.

In scholā linguam Latīnam Cornēlia discit. Lingua Latīna nōn est lingua nostra. Lingua nostra est lingua Americāna. In nostrīs quoque scholīs linguam Latīnam discimus. Nōs quoque pictūrās spectāmus, et fābulās legimus. Magistrī nōbīs pictūrās ostendunt et dē Italiā fābulās nārrant. Cornēlia labōrat et multa discit. Semper puerī et puellae multa discunt ubi labōrant. Nunc ex scholā Cornēlia properat et patrem, agricolam, videt.

Laeta est Cornēlia, laeta in scholā et laeta in casā, quod scholam amat et casam amat. Pater Cornēliae Cornēliam exspectat et laetus est ubi Cornēliam videt. Schola est schola bona et grāta est agricolae. Estne grāta tibi? Fāma scholae est magna. Clāra est schola. Agricola scholam laudat. Agricola est amīcus scholae. Fāma scholae est cāra Cornēliae quoque.

IX

Nunc Cornēlia nōn est in scholā nostrā. Nōn est in viā. Nōn est in silvā. Est in casā. Ibi cēnam nōn parat. Puella nōn labōrat. Rosās nōn cūrat. Fābulās nōn legit. Linguam Latīnam nōn discit. Cornēlia est aegra. Nunc medicum exspectat. Pater Cornēliae in agrō nōn labōrat. Pater cum medicō ambulat. Pater est miser quod Cornēlia est aegra. Cāra agricolae est Cornēlia. Cornēlia nōn est laeta. Haec quoque est misera. Amīcōs nōn videt sed patrem interdum videt.

Nunc nox est. Noctū puella est sōla. Fenestra nōn est clausa; est aperta et puella lūnam videt. Lūna est parva, sed clāra et pulchra. Interdum Cornēlia lūnam spectāre cupit sed nunc est misera. Nunc lūna obscūra, nōn clāra, est, et Cornēlia stellās, nōn lūnam, videt. Saepe stellae et lūna sunt grātae Cornēliae sed nunc puella est misera quod est aegra. Nox est tarda; nox nōn properat, et Cornēlia est sōla. Nunc pater, vir benignus, ad iānuam ambulat; nunc ad Cornēliam properat. Puella patrem nōn videt quod nox est obscūra sed nunc nōn est sōla et laeta est.

X

Nunc Cornēlia nōn est aegra. Hodiē nōn est aegra sed herī erat aegra. Nocte quoque erat aegra. Quis est hic vir? Medicus est hic vir. Medicus est magnus et benignus. Medicus est amīcus agricolae et est benignus Cornēliae. Medicus medicīnam dat. Cum puerī et puellae sunt aegrī, medicus puerīs et puellīs medicīnam dat. Multī puerī et puellae sunt aegrī quod medicīnam nōn amant et ad medicum nōn properant. Cornēlia medicum exspectat et laeta medicum videt. Cornēlia medicīnam nōn amat sed medicus est amīcus et Cornēliae medicīnam dat et nunc puella nōn est misera.

Hodiē Cornēlia nōn est in scholā nostrā et linguam Latīnam nōn discit, sed in casā labōrat quod puella impigra est et labōrāre cupit. Rosās nōn cūrat sed in casā labōrat. Pater et māter sunt laetī quod Cornēlia nōn est aegra. Sed herī pater et māter erant miserī.

Ubi nunc est Cornēlia? Nunc est vesper et Cornēlia ex casā ambulat et sōla stat et lūnam et stellās spectat. Nunc lūna nōn est obscūra, est clāra. Nunc Cornēlia lūnam et stellās spectat. . . . . Nunc Cornēlia nōn est sōla. Cum Cornēliā stat frāter. Frāter rosam ex agrō portat et Cornēliae dat quod sorōrem parvam amat et laetus est quod nunc nōn est aegra.

XI

Herī erat Cornēlia aegra. Hodiē Cornēlia nōn est aegra sed in casā manet. Saltat et laeta est. In casā labōrat quod est impigra puella. Māter quoque est laeta. Nunc Cornēlia cum mātre stat et medicum videt. Laeta est Cornēlia cum medicum videt. Medicus nōn est tardus. Nunc medicus est in casā et puellam vidēre cupit. Quid habet medicus? Medicus medicīnam habet. Cornēlia nōn est aegra sed nōn est valida et medicus Cornēliae medicīnam dare cupit. Cornēlia medicīnam nōn cupit quod nōn est aegra sed medicus Cornēliae medicīnam dat et Cornēliae praemium dat. Praemium est pecūnia sed nōn magna pecūnia. Diū medicus manet quod Cornēliae amīcus est. Māter et pater quoque sunt amīcī medicī.

Agricola nōn est in casā. In oppidō est. Ibi multa videt. Multa ad casam portat. Cornēlia patrem exspectat. Diū exspectat. Nunc pater est in casā. Cēnam cupit. Medicus cum Cornēliā et mātre et patre manet. Medicus hoc dīcit: "Aestāte in oppidō nōn maneō. In silvā sum. Ibi in tēctō nōn habitō, in casā nōn habitō; in tabernāculō habitō. Tabernāculum est in silvā. Silva est pulchra. Quod silva est magna, noctū lūna et stellae obscūrae sunt. Silvae mihi grātae sunt. Tabernāculum mihi grātum est. Saepe ibi sōlus sum. Laetus sum cum in oppidō nōn sum. Aestāte laetus sum in tabernāculō in silvā." Pater Cornēliae respondet: "Aestāte labōrō, sed labōrāre cupiō et ego quoque laetus sum." Diū medicus manet, sed vesperī "Valēte" dīcit.

XII

Herī Cornēlia nōn erat in scholā. Hodiē Cornēlia nōn est in scholā. Hodiē domī manet. Nōn est aegra. Medicus est in tēctō magnō in oppidō et Cornēliae medicīnam nōn dat, sed Cornēlia nōn est valida. Hodiē nōn est laeta; est maesta. Nōn saltat. Ad scholam īre cupit et misera est quod nōn est in scholā. Diū lacrimat. Nōn est mala puella sed est misera. Māter quoque est maesta quod Cornēlia est misera. Māter puellam ad sē vocat et hoc dīcit: "Properā, Cornēlia. Hīc est pictūra nova." Cornēlia nōn est laeta sed ad mātrem properat. Māter Cornēliae novam et pulchram pictūram ostendit. Diū Cornēlia pictūram spectat. Mox Cornēlia nōn lacrimat et est laeta. Laeta labōrat et Cornēlia et māter cēnam parant. Cum puella est impigra et labōrat, nōn misera est.

In scholā magistra hoc dīcit: "Misera sum quod Cornēlia est aegra." Discipulī respondent: "Nōs quoque miserī sumus. Cornēlia rosās amat." Nōn est aestās sed sunt rosae in agrīs. Puerī et puellae in agrīs ambulant et mox multās rosās ad scholam portant. Magistra discipulīs hoc dīcit: "Bonī puerī et puellae estis quod Cornēliae rosās datis." Post ūnam hōram ex scholā properant. Ad casam Cornēliae eunt et sēcum rosās portant. Cum Cornēlia puerōs et puellās et rosās videt, laeta est. Māter quoque est laeta et discipulīs hoc dīcit: "Laetae sumus quod Cornēliae rosās datis. Grātiās agō." Cornēliae māter hoc dīcit: "Hae rosae praemium sunt quod puella bona es." Nunc Cornēlia saltat et laeta est. Vesperī cum mātre stat et discipulīs "Valēte" dīcit.

XIII

Fīlius agricolae est puer magnus et validus, quī in agrīs labōrat. Aestāte semper labōrat. Cum aestās it, et agricolae quiētem capiunt, tum fīlius ad oppidum magnum it et amīcōs

videt. Ubi fīlius ad oppidum it, agricola nōn est maestus; laetus est quod puer est bonus et nōn est malus et hoc est praemium. Māter et Cornēlia lacrimant cum "Valē" dīcunt, sed sunt laetae quoque. Ubi puer nōn audit, Cornēlia "Valē" vocat. Mox, post ūnam hōram, puer est in tēctō amīcī in

oppidō. Tēctum amīcī, quod est magnum et album, est grātum puerō. Ibi dē mātre, dē patre, dē Cornēliā nārrat, et amīcī respondent et dē aestāte et dē tabernāculō ubi aestāte habitant nārrant. Multa colloquia habent et sunt laetī. Ibi puer saltat et multa videt et discit. Ibi laetus est. Nōn diū manet. Nunc est domī et hīc quoque laetus est.

Aestāte agricola in agrō labōrat sed hieme nōn in agrō labōrat. Domī manet et fīlius agricolae ibi cum agricolā labōrat. Agricola equōs habet. Equī in stabulō manent et in agrō nōn labōrant. Equī sunt pulchrī et validī. Agricola equōs amat et nōn timet. Interdum Cornēlia equōs cūrat. Equī Cornēliam nōn timent. Nūllos equōs puella timet sed interdum puella parva est in perīculō. Tum pater timet et ad sē puellam vocat. Fīlius agricolae est puer validus. Agricola nōn timet cum puer equōs cūrat. Vesperī pater et fīlius domī cum Cornēliā et mātre manent.

Nunc est vesper et tum agricola cēnam cupit. Tum pater et māter et fīlius et fīlia cēnam edunt. Fīlius agricolae equīs frūmentum dat. Nunc in casā puer et soror cum mātre et patre cēnam edunt.

Nōn multōs equōs, nōn ūnum equum sōlum, sed duōs equōs habet agricola. Quod hīs duōbus equīs multum frūmentum agricola dat, equī validī sunt et labōrant. Agricola frūmentum laetē dat. Interdum equī in hortō labōrant. Nōn multum equī, sed multum agricola et fīlius in hortō labōrant. Cornēlia quoque in hortō labōrat et rosās et līlia et aliōs flōrēs cūrat.

XIV

Hic vir est alius fīlius agricolae sed nōn est agricola. Domī nōn manet. Pūblius est mīles et in bellō pugnat. Hieme nūllum bellum est. Tum Pūblius in castrīs manet. Aestāte pugnat. Est bonus mīles quī nūllum perīculum timet. Pūblius bene pugnat. Bellum est bellum magnum.

Diū mīles pugnat et nunc est dēfessus. Patrem et mātrem vidēre cupit. Est impiger sed est dēfessus. Nōn est mīles malus; est dēfessus. Diū exspectat, tum cōnsilium bonum capit. Hoc est cōnsilium. Ad Claudium, ducem, it. "Hic est gladius meus sōlus," inquit Pūblius. "Est gladius lātus sed nōn est novus, nōn est bonus. Haec est galea mea. Galea quoque nōn est nova, nōn est bona. Nōn bene caput tegit. In perīculō sum quod vīta mīlitis est perīculōsa. Domī novum gladium et novam galeam habeō. Ā castrīs domum īre, et gladium et galeam novam ad castra portāre cupiō. Arma bona habēre cupiō." Dux audit. Mox respondet: "Ī et tēla bona ad castra portā." Cōnsilium est bonum et mīles domum it.

Mox ibi patrem et mātrem videt. Māter lacrimat cum Pūblium videt, sed nōn lacrimat quod est maesta. Cēnam edunt. Ad stabulum Pūblius it ubi duo equī stant. In stabulō equīs frūmentum dat. In hortō ambulat sed nunc nūllae rosae sunt ibi, quod est hiems et hieme in hortō nōn sunt rosae et līlia alba et aliī flōrēs. Pūblius et pater nōn ūnum colloquium sed multa colloquia dē castrīs et bellō et duce habent. Multās hōrās cum patre Pūblius colloquia habet. Cornēliam ad sē vocat. Pictūram pīlī et scūtī mōnstrat. Domī est quiēs et mox mīles nōn est dēfessus. Tum gladium et galeam novam capit. Mox est in castrīs. Nunc ibi laetus est.

XV

Iānua est aperta. In hortō stat agricola benignus. Nōn est hiems et in hortō sunt līlia et aliī flōrēs. Ā dextrā stat fīlia

agricolae. Fīlia est puella bona et cāra agricolae. Fīlius agricolae cum duōbus equīs ambulat. Ā dextrā ambulat equus albus; ā sinistrā equus niger ambulat. Fīlius agricolae est medius. Trēs ad stabulum eunt. Ibi fīlius agricolae equīs

frūmentum dat. Alium fīlium agricola habet quī hīc nōn habitat. Est mīles clārus quī in bellō pugnat. In castrīs cum duce et aliīs mīlitibus habitat. Nōn est sagittārius et nūllās sagittās habet. Tēlum mīlitis nōn est pīlum, sed gladium sōlum portat. Nōn scūtum, sed galeam habet. Arma capit et bene pugnat. (Pīlum est longum; gladius est lātus. Scūtum mīlitem tegit; galea caput mīlitis tegit.)

Fāma fīlī est grāta agricolae. Agricola est laetus quod fīlius est clārus mīles. Agricola nōn est Rōmānus. Itaque linguā Britannicā colloquium cum fīliā habet. "Frātris tuī," inquit, "fīlia mea, magna est fāma et nōmen nōn est obscūrum. Clārus vir est. Sed vīta mīlitis est perīculōsa. Miser sum cum perīculum est magnum et sōlus sum. Sed nūllum perīculum semper manet, et laetus sum quod puer noster est pulcher et impiger et quod numquam aeger est. Laetus est meus fīlius quod est mīles et nōn semper sum miser. Interdum fīlius meus nōn pugnat sed in silvam it. Ad silvam gladium et pīlum nōn portat. Quid capit? Iaculum capit. Colloquia cum aliīs mīlitibus nōn habet. Semper audit et animālia nōn timent. Fīlius meus ex silvā animālia portat. Prīmum animal ducī dat. Secundum animal et tertium mīlitēs edunt. Cum quattuor animālia habent, magna est cēna mīlitum et mēnsam laetī vident. Cōnsilium bonum est in silvam īre et animālia capere. Cum ex silvā it, frāter tuus est dēfessus, sed post cēnam est laetus. Tum aliī mīlitēs quoque sunt laetī. Mox frāter tuus quiētem capit."

XVI

Hodiē Cornēlia et pater ad oppidum eunt. Duōs equōs et carrum habent. In carrō sunt multa quae ad oppidum portantur. Nōmen prīmī equī, quī ā dextrā stat, est "Pulcher." Secundus equus est "Dux." Dux ā sinistrā stat. Māne

domō eunt quod pater māne domum venīre cupit. Per viam eunt et post ūnam hōram prope oppidum sunt. Multa et magna aedificia in oppidō vident et Cornēlia est laeta quod multa videt.

Bene eunt equī. Nunc in mediā viā ante equōs est aliquid albī. Rēs est alba; nōn est nigra. Subitō animal parvum trāns viam it et post animal it rēs alba quae est in mediā viā. Nunc

est prope capita equōrum. Equī timent et currunt. Pater numquam timet. Cornēlia timet et lacrimat. Mox trēs virī ex magnō aedificiō currunt. Nunc equī stant. Equī timent sed nōn currunt. Benignī virī Cornēliam et patrem ad aedificium invītant sed Cornēlia nunc nōn timet et fortiter cum patre manet. "Benignī estis omnēs," inquit pater. "Laetus sum quod in hōc locō sumus. Tūtī sumus cum benignī virī sunt prope. Omnēs sunt tūtī quī bonōs amīcōs habent. Nunc vōs amīcī estis. Hī equī meī numquam currunt, sed equī rēs albās timent. Nunc ad oppidum ībimus. Grātiās agō quod ad nōs venītis et ad aedificium invītātis. Nōbīs bene facitis."

In carrō nunc est agricola et ad oppidum it. Cornēlia nunc nōn timet. Laeta est et novum cōnsilium capit. "Sagittārius sum," inquit. "In manū dextrā est sagitta. In manū sinistrā est arcus. Iaculum quoque habeō. Iaculum est tertium tēlum. Mīles Rōmānus nōn sum et in bellō nōn pugnō. In castrīs nōn habitō. Gladium lātum et pīlum longum nōn habeō. In silvam eō et animālia domum portō. Cum animal in mēnsā est, nōn trāns viam currit et equī nōn timent."

XVII

"Audī! Aliquid audiō. Quid est hoc?"

Virī currunt. Subitō aliquis ad iānuam venit. Pater, quī est fortis vir, ad iānuam it. Ante casam stat mīles quī ex bellō vēnit. Arcum et sagittās nōn habet; in manū duo pīla nōn portat. Pater mīlitem in casam venīre nōn invītat, sed mīles venit.

"Eram mīles bonus," inquit mīles. "Perīculum nōn timeō, fortiter pugnō. Sed dēfessus sum. Domum īre cupiō. Dux nōn est benignus quod perīculum est magnum, nūllum auxilium habet, nūllōs sociōs habet, satis magnās cōpiās nōn habet. Domum eō. Īre nōn dēbeō. Hoc intellegō. Sed dēfessus sum. Crās sum parātus morīrī, sī necesse est. Dux mē monet. 'Sī tū ībis,' inquit dux, 'aliī mīlites quoque ībunt.' Audīte! Virī currunt. Mē capere cupiunt." Ad dextram, ad sinistram, omnia loca spectat. "Ubi est locus tūtus?" rogat. Tum ex casā post hortum per agrōs properat.

"Hic mīles nōn est bonus," inquit pater Cornēliae. "Cum dux monet, nōn audit. Īre nōn dēbet. Sī dux sociōs nōn habet, auxilium omnium mīlitum habēre dēbet. Hunc mīlitem nōn amō. Miser sum quod est prope casam."

Māne posterō diē pater fīnitimum videt. (Fīnitimus est vir quī prope habitat.) Pater dē mīlite nārrat. "Ita," inquit fīnitimus. "Quattuor mīlitēs hunc mīlitem habent. Ad aedificium magnum mīlitem portant. Mīlitem miserum! Numquam iterum pugnābit. Nōn audit sī dux monet et nōn est bonus."

Ubi pater trāns viam venit, prīmum cum equīs et carrō ad stabulum properat, tum Cornēliae et matrī dē omnibus rēbus nārrat.

XVIII

Cornēlia māne per agrōs it. Mox erit in scholā. Ecce! Ibi est discipula quae est fīlia fīnitimī et amīca Cornēliae. Hanc puellam Cornēlia saepe vīsitat. Cornēlia properat quod amīcae dē mīlite nārrāre cupit.

"Herī," inquit Cornēlia, "vesperī, nōs omnēs in casā aderāmus. Mox aliquid audiēbātur et pater ad iānuam it. Ecce! Ibi ante casam erat mīles. In manū tēla habēbat sed erat sine armīs. Mīles ā castrīs et ā cōpiīs currēbat. In castrīs manēre dēbēbat sed erat timidus neque parātus erat morīrī prō patriā sī necesse erat. Pater meus illum mīlitem nōn accipiēbat, nōn in casam venīre invītābat. Mox aliī mīlitēs veniēbant et mīles iterum currēbat. Posteā hī mīlitēs illum mīlitem capiunt. Fīnitimus quī trāns viam habitat illum māne hodiē vidēbat. Quam maestus erat! Stābat sine armīs et tēlīs. Miserum mīlitem! Numquam iterum vulnerābitur, numquam necābitur, numquam erit caecus, semper oculōs habēbit, neque crās neque posterō diē pugnābit, sed neque cōpiīs nostrīs auxilium dabit, neque ā duce monēbitur neque ā sociīs laudābitur. Paene hostis est. Misera sum cum dē illō mīlite putō."

"Ego quoque," inquit amīca Cornēliae, "misera sum."

"Cūr nōn sunt omnēs fortēs?" rogat Cornēlia.

Duae parvae puellae ad magistram eunt et fābulam nārrant. "Ille mīles nōn est satis fortis!" inquit magistra. "Sī vir nōn est fortis, nōn est bonus mīles."

XIX

Māne hodiē Cornēlia ad scholam ībat. Agrī erant pulchrī et per agrōs laetē ībat. Per agrōs fluēbat flūmen parvum.

Prope flūmen erant flōrēs pulchrī. Diū inter flōrēs prope flūmen Cornēlia manēbat quod diēs erat pulcher et puella erat laeta. Ecce! Subitō cum puella nōn longē ā flūmine abest, aliquis vidētur. Hic vir est paene caecus et miser et

malus. Quam timida est Cornēlia! Vir ācriter clāmat. Pecūniam postulat. Puella nōn respondet quod multum timet. Ad mūrum quī est circum agrōs currit. Vir puellam stāre iubet, sed Cornēlia nōn stat. Vir quoque currit. Cum nōn longē abest, iterum pecūniam postulat quod pecūniam multum dēsīderat. Cornēlia pecūniam ad virum iacit sed nōn magnam pecūniam habet. Vir est īrātus quod magnam pecūniam dēsīderat, sed nōn magnam pecūniam accipit. Puella iterum currit et nunc ācriter clāmat quod est prope scholam et sociōs. Vir pecūniam in flūmen iacit, et flōrēs frūmentumque agricolae vāstat. Tum properat longē ab illō locō. Ubi puerī puellaeque ad mūrum veniunt, vir nōn vidētur, neque posteā prope illum locum vidētur.

Magistra est misera quod Cornēlia multum timet. "Propter pecūniam," inquit magistra, "multī virī multa mala faciunt. Ille vir hīc nōn manēbit. Numquam iterum sē ostendet. Nōn es timida. Es fortis puella. Nūllam rem timē!"

Cornēlia laeta est quod amīcī adsunt. Nunc dē rē putat. "Vir paene caecus est hostis malus," putat. "Ego sum mīles et prō patriā pugnō. Hostis patriam occupāre cupit. Sī nōn timida erō, mox hostis vulnerābitur et necābitur. Quod vir est sine oculīs et quod ego bonōs sociōs habeō, hostem nōn timeō. Tūta erō et tūta erit patria nostra."

XX

Māter Cornēliae cēnam parat. Cornēlia mātrem iuvat. Interdum Cornēlia omnem cēnam parāre cupit. Ōlim, ubi māter āfuit, Cornēlia paene omnem cēnam parāvit. Avunculus Cornēliae ad casam veniēbat. Māter ad oppidum īvit quod frātrem vidēre multum cupīvit. Cornēlia saltāvit et

clāmāvit quod cēnam parāre et avunculum vidēre cupīvit. Avunculus Cornēliae erat dux mīlitum et diū longē aberat. Mox māter et avunculus ad casam vēnērunt. Ubi ad casam avunculus vēnit, Cornēliam patremque laetē salūtāvit.

"Quamquam bellum amō," inquit, "tamen laetus sum cum amīcōs videō. Cum longē domō absum, interdum inter amīcōs meōs esse cupiō. Amīcōs dēsīderō. Inimīcōs habeō nūllōs. Cum hostibus laetē pugnō. Hostēs semper superō, quod oppida eōrum ācriter oppugnāre et agrōs eōrum vāstāre

audeō. Īrātī sunt hostēs et saepe propter suōs agrōs vāstātōs lacrimant, sed mīlitēs oppugnāre et vāstāre iubeō. Numquam auxilium postulō, quamquam hostēs sunt validī et bene armātī. Eī quī auxilium rogant nōn validī videntur neque eōs hostēs timent. Fortiter pugnāre audeō, itaque multōs populōs superāvī et multa oppida occupāvī. Timidus nōn sum. Fortem mīlitem pugnāre putō."

Mox avunculus Cornēliae ex casā īvit et circumspectāvit. Undique erant agrī pulchrī. Per agrōs fluēbat flūmen parvum et circum agrōs erat mūrus. Ecce! In stabulō erant equī. In hortō flōrēs erant pulchrī quod Cornēlia bene eōs cūrāvit. Avunculus omnēs hās rēs probāvit et Cornēliam patremque laudāvit quod bene labōrāvērunt. Posteā bonam cēnam quoque sorōris laudāvit. "Ita," respondit māter Cornēliae, "bona erat cēna sed Cornēlia hanc cēnam parāvit quod ego in oppidum īvī." Tum avunculus multum Cornēliam laudāvit et in manūs pecūniam novam iēcit, quod Cornēlia erat impigra puella quamquam erat parva.

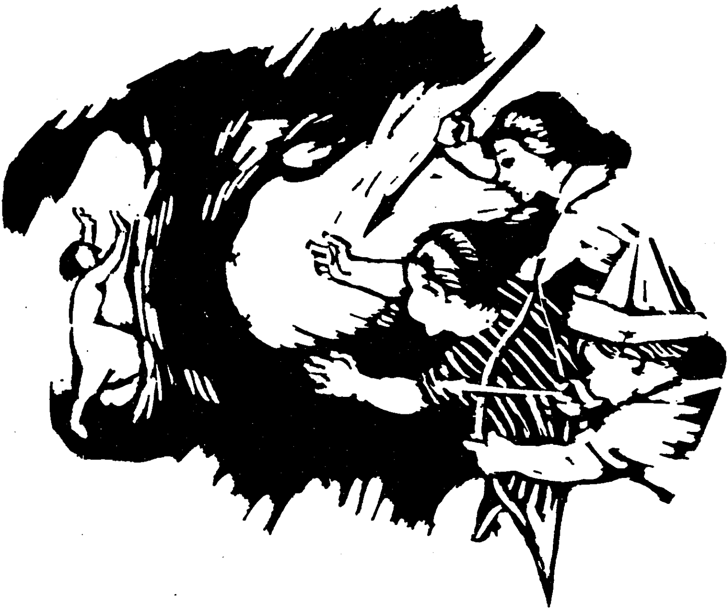
XXI

Māne posterō diē Cornēlia et avunculus per agrōs ambulābant. Avunculus rūra semper amābat et laetus erat quod nunc cum Cornēliā ea iterum vīsitābat. Cornēlia multa dē agrīs et dē amīcīs nārrāvit; mox avunculum fābulam rogāvit. "Tibi nārrābō," inquit avunculus, "dē barbarīs quibuscum ōlim pugnāvī. Omnēs barbarōs nōn ita esse sciō, sed hanc fābulam nārrābō quod hī barbarī erant fortēs et multum audēbant et multa sciēbant. Oppida nōn habēbant sed tabernācula bona habēbant quae celeriter movēbant sī necesse erat. Celeriter sē movēbant, celeriter oppugnābant, celeriter oppida expugnābant dēlēbantque. Tum virōs in vincula iaciēbant et interdum posteā vulnerābant et ita eōs necābant. Cum multīs populīs pugnābant et eōs superābant. Nūllus vir quiētem capiēbat, nūllus vir dormiēbat sī hī barbarī erant prope, nam multum eōs timēbat. Omnēs fīnitimōs suōs iuvāre erant parātī et nūllī erant inimīcī. Ōlim audīvī hōs barbarōs parātōs esse pugnāre. Ad eōs īre audēbam et cum magnīs cōpiīs īvī. Mīlitēs meī fortēs erant. Celeriter circumspectāvērunt. Undique oppugnāvērunt. Itaque mox superāvērunt. Multōs servāvērunt quī, quamquam fortēs vidēbantur, tamen multum timēbant. Mīlitēs meī sunt bene armātī et mīlitēs meōs probō. Semper mīlitēs mē salūtant et ego eōs salūtō. Crās pictūrās bellī tibi ostendam. Pictūrae sunt oppidōrum quae in ruīnīs sunt."

Ita diū per agrōs Cornēlia et avunculus ambulābant.

XXII

Quamquam Cornēlia est parva puella, tamen inter aliōs puerōs et puellās quī prope habitant magna putātur. Interdum eīs temporibus cum patrēs et mātrēs nōn domī sunt,

Cornēlia cum puerīs puellīsque domī manet, nam est bona puella et cēterōs bene cūrat. Ōlim fēmina fīnitima ad oppidum īvit et Cornēlia cum puerīs puellīsque domī mānsit. Cornēlia omnia cūrābat. Puerī et puellae erant laetī.

"Quid faciēmus, Cornēlia?" inquiunt. "Aliquid novī facere cupimus."

"Sciō," inquit Cornēlia. "Vōs estis barbarī. Servī aliōrum virōrum esse nōn cupitis. In silvās ītis et ibi errātis et animālia necātis. Ego sum bēstia, magna et fera. In silvā errō. Nunc ego dormiō; vōs parātis."

Mox Cornēlia post casam celeriter īvit et dormiēbat. Puerī puellaeque sagittās suās et iacula fēcērunt. Ubi omnia parāta sunt, ad silvam celeriter īvērunt. Undique circumspectāvērunt. Ibi dormiēbat magna et fera bēstia! Barbarī timēbant et prope īre nōn audēbant. Omnēs sagittās iēcērunt, tamen hae bēstiam feram nōn incitāvērunt. Bēstia nōn movēbātur; dormiēbat. Tum iaculum iēcērunt. Iaculum bēstiam facile incitāvit. Ad barbarōs bēstia īvit. Eī celeriter cucurrērunt. Nunc post mūrōs validōs (post iānuam) stant barbarī. Tūtī sunt. Iacula iaciunt. Mūrī barbarōs servant. Bēstia nunc nōn currit; vulnerāta est. Barbarī vincula portāvērunt et mox bēstia erat in vinculīs. Barbarī oppida nōn expugnāvērunt neque dēlēvērunt. Sed bēstiam cēpērunt et per tōtum diem laetī fuērunt. Mox fēmina domum vēnit et Cornēliam īre necesse erat.

"Crās iterum veniam," inquit Cornēlia, "et iterum bēstiae et barbarī erimus."

"Bene est," inquiunt puerī puellaeque. "Laetī erimus quod multa et pulchra scīs."

XXIII

"Barbarī quibuscum pugnāvī," inquit avunculus Cornēliae, "nōn erant perfidī; erant fortēs et fortiter pugnāvērunt. Bellum barbarōrum igitur nōn est facile, sed est bellum dūrum. Ubi novus mīles fuī et nōn multa scīvī, dux meus mē ad barbarōs mīsit. Sī dux imperat, mīles bonus pāret; ego, igitur, īvī. Per tōtum tempus in animō timidus eram, sed hoc fortiter facere cupiēbam. Facile tamen nōn erat. Sī mīles barbarum incitat, bēstiam feram incitat. Sed barbarōs nōn esse perfidōs scīvī. Diū errāvī per silvās et nōn eram laetus. Ducem tamen memoriā tenēbam quod ducem meum amābam. Semper circumspectāvī et post longum tempus ducem barbarōrum repperī. 'Amīcus,' inquam, 'sum,' et multās rēs quās dux meus imperāvit, dīxī. In animō meō, tamen, nōn fortis eram. Prope ducem barbarōrum erant cēterī barbarī. Nōn paucī erant barbarī; multī erant et saevī vidēbantur. Statim dux suōs mīlitēs ad sē vocāvit, et multa dīxērunt et cōnsilia cēpērunt. Mox dux mē vocāvit.

" 'Servī esse nōn cupimus. Vincula nōn cupimus. Lignum et aquam nōn portābimus. Dominōs nōn dēsīderāmus. Dominōs nōn habēbimus. Amīcōs dēsīderāmus. Sī amīcī eritis, nōs quoque vestrī amīcī erimus. Hoc ducī tuō dīc.'

"Statim ad ducem meum īvī. Laetus eram quod hoc fēcī et dux erat laetus. Posteā iterum dux meus mē ad ducem barbarōrum mīsit. Tum celeriter mē movēbam. Nōn eram timidus, nam barbarī nōn sunt perfidī et nunc erant amīcī nostrī. Hoc scīvī."

XXIV

"Ōlim," inquit avunculus Cornēliae, "ubi cum barbarīs pugnāvī et erat mora bellī, amīcum quī prope locum bellī habitābat vīsitāvī. Amīcus meus erat dominus et multōs servōs habēbat. Tēctum erat magnum et agrī erant lātī. Servī in agrīs labōrābant, tēctum cūrābant, līberōs dominī cūrābant. Etiam in silvās mittēbantur et ibi labōrābant. Neque urbs neque oppidum erat prope locum. Locus erat prope silvās magnās. Amīcus meus igitur erat paene rēx. Imperāvit sī aliquid cupīvit et servī pāruērunt. Nōn omnēs servī ita pāruērunt sed eius servī erant bonī. Paucī servī celeriter sē movent quod sunt miserī. Lignum et aquam portāre nōn cupiunt. Līberī esse cupiunt. Heu! Semper miserī sunt eī quī nōn sunt līberī. Hoc memoriā tenēre necesse est. Sī dominus nōn est bonus sed est malus, nōn est homō sed est ferus et servōs bēstiās esse putat, suōs servōs in vincula conicit, etiam terga servōrum vulnerat. Saepe eīs temporibus ubi erant servī, clāmōrēs servōrum vulnerātōrum audīvī. Ōlim clāmōrēs audīvī et ānserēs vidēre exspectāvī sed mox miserōs servōs repperī. Paucī servī erant laetī quod multī dominī erant perfidī et animī erant saevī. Post bellum dūrum omnēs servī līberī erant. Etiam dominī nunc sunt laetī. Līberī esse cupiunt omnēs, hominēs et animālia quoque."

"Multa vīdistī, mī avuncule," inquit Cornēlia. "Manē nōbīscum et semper fābulās nārrā."

"Manēre cupiō, Cornēlia," inquit avunculus. "Vestrum tēctum mihi grātum est; sed multa facere et ad multa loca īre necesse est. Crās ībō."

XXV

Hodiē Cornēlia ad scholam īvit et ibi puerum novum vīdit. Puer cum Mārcō quī erat discipulus sedēbat. Puer nōn erat discipulus. Posteā Cornēlia ad puerum cum aliīs puerīs puellīsque īvit. Puer multa dē sē dīcēbat et haec Cornēlia rep-

perit. Hic puer in urbe ubi sunt multī hominēs habitābat. Hīc ad scholam īre nōn potest quamquam est puer quod pater mortuus est et māter, heu, nōn magnam pecūniam habet. Hic aut in aedificiō magnō aut in nūllō aedificiō sed semper prope rīpam flūminis labōrat. Ibi nāvēs et nāviculae aedificantur. Prīmō hic puer et aliī hominēs rēs multās in aedificiō faciunt; deinde in rīpā corpus nāvis aut nāviculae faciunt. Diū nāvis in rīpā stat et illō tempore ubi nāvis aedificātur

multī clāmōrēs hominum et puerōrum audiuntur. Diū labōrant sed est nūlla mora. Nāvis ubi tōta facta est, rīpam relinquit et in flūmine natat. In flūmine sunt nūlla saxa et nāvis ibi tūta est. Nāvis numquam tam celeriter it sī in saxum coniecta est et vulnerāta est. Aliae nāvēs sunt angustae, aliae sunt lātae; omnēs sunt pulchrae. Nunc puer paucōs diēs rūrī vīsitat quod nūllī in aedificiō labōrāre possunt et hic igitur est līber.

"Nōs sumus rēgēs," inquit. "Nūllus rēx labōrat neque nōs nunc labōrāmus. Mox iterum labōrābimus."

Amīcus, Mārcus, ad hunc puerum tum ā tergō vēnit. "Dē nōminibus nāviculārum," inquit, "hīs discipulīs nārrā."

"Multa sunt nōmina," inquit puer. "Alia est 'Ānser' et alia est 'Stella Sōla' et alia est 'Rēx.' Etiam ūna parva nāvicula est 'Paene Īnsula.' Nōn omnia nōmina memoriā teneō."

"Nōnne cupis ad scholam īre?" inquit Cornēlia.

"Ita," respondit puer. "Per tōtum diem īre nōn possum, sed nocte eō et laetē eō."

XXVI

"Herī," inquit Cornēlia, "in scholā erat puer quī in urbe magnā labōrat. Ibi sunt aedificia magna et hominēs nāvēs nāviculāsque faciunt. Hanc urbem et hās rēs vidēre cupiō." "Potes īre, Cornēlia," inquit pater. "Haec urbs nōn longē abest. Nōs omnēs ībimus."

Ōlim igitur omnia parāvērunt quod māne ad urbem īre cupīvērunt. Ubi māter māne Cornēliam excitāvit, quod lūx erat obscūra et diēs nōn erat clārus et lūna iam in caelō erat, Cornēlia nōn intellēxit. Sed nūlla mora erat. Mox tamen lūx erat clārior et omnēs domum relinquere parātī erant. In omnibus arboribus avēs audiēbant. Avēs etiam in summīs arboribus erant. Caelum erat clārum; in caelō erat nūlla nūbēs. Diēs erat pulcher. Via angusta erat. Cornēlia et pater et māter per silvam et per collēs ībant. Mox prope rīpam flūminis ībant. Ibi quoque erant avēs; aut in saxīs prope rīpam sedēbant aut in flūmine natābant. Ubi via in silvā fuit, avēs et arborēs sōlae vidērī poterant. Cornēlia avēs vīdit sed nūllum hominem vīdit. Omnia spectābat et laeta erat.

Nunc omnia silēbant. Māter cibum sēcum portāverat; nunc itaque māter et pater et Cornēlia prope viam sēdērunt et ēdērunt. Quamquam avēs nōn audiēbant, corpora parva inter arborēs vidēre poterant et ea Cornēlia laetē spectāvit. Pater ōlim avem pulchram vīderat dē quā nunc Cornēliae nārrāvit.

"Omnēs avēs sunt pulchrae nātūrā," inquit pater, "sed hae avēs erant pulcherrimae."

"Illae erant avēs pulchrae," inquit Cornēlia. "Ego ūnam ex illīs avibus vidēre cupiō," sed, heu, nūllam avem tam pulchram vīdit. Mox silvam relīquērunt et urbī magnae appropinquābant. "Mox, mox," inquit Cornēlia, "nāvēs et nāviculās vidēbimus."

XXVII

"Mox, Cornēlia, in urbe erimus," inquit pater. "Nunc dē proeliīs quae nāvibus pugnantur tibi nārrābō, nam nōn sōlum in terrā virī pugnant sed etiam in nāvibus pugnant. Ōlim nāvēs signa habuērunt et per haec signa amīcīs et hostibus nāvis nōta erat. In summā nāvī erant signa. Signa erant saepe figūrae avium aut animālium. Ōlim, ubi puer eram, ūnam ex hīs antīquīs nāvibus vīdī. Signum, figūram stellae, habuit et sīc haec nāvis ubīque nōta erat. Numquam nautae signa cēlāvērunt sed apertē ostendērunt et signa erant splendida in clārā lūce sī caelum erat clārum. Nautae nāvis inimīcae semper hīs signīs excitātī sunt. Saepe ūna nāvis sōla per aquās ībat. Sī haec nāvis aliam nāvem quae nōn erat amīca vidēbat, illam nāvem oppugnābat. Sī nāvem expugnāvit, virōs et pecūniam et cibum, omnia quae in nāvī erant, et nāvem ipsam rapuit. Magnam laetitiam illī nautae dūrī tum sēnsērunt, si praemium erat magnum. Nōn iam silēbant sed clāmōrēs laetī erant."

"Proelia nōn amō," inquit Cornēlia. Avēs et arborēs et collēs et flūmina, etiam nūbēs amō, sed proelia nōn amō. Omnia quae nātūra dat sunt bona, sed proelia sunt mala."

Nunc tēctīs urbis appropinquābant. Mox Cornēlia nāvēs vidēbit.

XXVIII

Tandem Cornēlia nāvēs videt! Portus est lātus et tūtus. Ibi sunt paucae nāvēs, multae nāviculae, nāvigia quoque quae nōn sunt tam parva quam nāviculae neque tam magna quam nāvēs. Splendidae sunt nāviculae, pulchrae sunt figūrae nāvium. Multae nāvēs signa habent quae in caelō videntur. Ubīque sunt in aquā portūs et magna est laetitia Cornēliae ubi eās videt. Diū Cornēlia et pater circum portum ambulāvērunt et nāvēs spectāvērunt; deinde vir, quī erat magnus et ferus vidēbātur, ad eōs vēnit. Cornēlia perterrita erat sed quamquam erat perterrita nōn erat ignāva. Nōn cucurrit sed cum patre mānsit.

"Hūc vēnī," inquit vir, "ubi puer fuī et per multōs annōs hīc labōrāvī ubi nāvēs aedificābantur. Ōlim nōn iam hīc manēre cōnstituī. Nauta esse cupīvī. Omnēs nautae īnsignia in corporibus habent et ego quoque īnsignia habeō."

Deinde tergum ostendit ubi erat figūra magna animālis quam nautae ibi fēcerant. Vir hoc īnsigne amāvit sed Cornēlia nōn amāvit; erat perterrita ubi virum sīc ōrnātum vīdit.

"Quid nunc facis?" rogāvit pater Cornēliae.

"Iterum nāvēs faciō," inquit vir. "Nāvis mea ad urbem nōtam īvit. Cīvēs nautās nōn amāvērunt neque nautae cīvēs. Cīvēs nautam rapuērunt. Omnēs nautae excitātī sunt et proelium pugnātum est. Cīvēs bene pugnābant et erant multī quoque. Tandem necesse erat nautās urbem relinquere. Cīvēs laetitiam quam sēnsērunt nōn cēlāvērunt. Nunc tōta gēns nautārum huic urbī nōn appropinquat quod cīvibus nōn est grāta. Post id proelium iterum hūc vēnī et hīc semper labōrāre cōnstituī."

XXIX

Ubi urbem relīquērunt, pater Cornēliae ex viā lātā per viam angustam ad castra antīqua ubi ōlim proelium magnum pugnātum erat īvit. Parvus exercitus hūc vēnit. Hic locus tum erat in fīne terrārum barbarōrum. Pars cōpiārum erat in castrīs, alia pars erat in nāvigiīs in portū. Moenia castra nōn habēbant sed vāllum validum aedificātum est. Vigilēs erant in vāllō et ubīque prōspectābant ubi clāmor audītus est. Barbarōs, splendidē ōrnātōs, vīdērunt. Barbarī vēnerant et mox castra oppugnābant. Haec gēns barbarōrum nōn erat amīca sed proelium nōn exspectātum est. Dux nūntium ad nāvigia mīsit sed nūntius ā barbarīs captus est. Mīlitēs perterritī erant sed nōn erant ignāvī. Diū bene pugnāvērunt. Deinde omnia silēbant et dux mīlitēs suōs convocāvit. Tandem agmen facere et ex portā castrōrum īre et iter per silvam ad portum facere cōnstituērunt. Mox itaque signa in castrīs relīquērunt. Īnsignia mīlitēs nōn ostendērunt. Sine clāmōribus per portam īvērunt. Omnia silēbant. Eī quoque silēbant. Ad portum īre poterunt! Mox clāmor magnus audītus est; omnēs perterritī erant. Celeriter cucurrērunt. Barbarī undique impetum fēcērunt. Nūlla mora erat. Paucī sē cēlāvērunt et posteā ad portum vēnērunt. Paene omnēs necātī sunt.

Cornēlia misera erat ubi fābulam audīvit sed magna erat laetitia quod locum vīdit. "Nōnne omnēs cīvēs excitātī sunt?" rogāvit.

"Ita," respondit pater. "Mox omnēs illī barbarī ab hīs locīs īvērunt quod cīvēs magnōs exercitūs habēbant quī semper pugnābant et superābant."

XXX

Hodiē in scholā est Cornēlia. Ibi quod puella celeriter labōrāvit, tandem fābulās legit. Fābulae quās legit sunt dē urbibus Etrūscōrum. Etrūscī erant populus Italiae quī prope Rōmam sed in ulteriōre rīpā flūminis Tiberis habitābant. Multae et splendidae urbēs Etrūscīs erant. Semper in collibus summīs urbēs aedificābant. Collēs erant paene montēs quod tam altī erant. Montēs, tamen, nōn appellābantur; collēs appellābantur. Pars hārum urbium neque moenia neque vālla neque portās habēbat quod collis est locus idōneus urbī et collis ipse urbem validam facit. Aliae urbēs tamen moenia habēbant et semper vigilēs ex moenibus prōspectābant quod multōs hostēs habēbant et exercitūs hostium semper exspectābant. Longē agmen hostium vidērī poterat sī iter ad urbem faciēbat. Deinde mīlitēs excitābantur et cum virtūte pugnāre parātī erant. Mīlitēs, quod tam saepe superāvērunt, deum ipsum sē iuvāre putāvērunt.

Sī hostēs erant fortēs et virtūtem magnam habēbant et fortiter impetum faciēbant, tum Etrūscī ad sociōs nūntium mittēbant et auxilium rogābant. Post fīnem bellī sociōs domum mīsērunt. Semper eīs partem praedae dedērunt.

Gentēs quae temporibus antīquīs in locīs aliīs habitābant erant novae Cornēliae et fābulās dē eīs laeta lēgit.

XXXI

Ōlim post fīnem hiemis nēmō nivem exspectāvit; erat, tamen, nix alta. Cornēlia et aliī puerī puellaeque erant laetī. Labōre factō, discipulī sē in duās partēs dīvīsērunt. Pars discipulōrum ex nive castra in monte nivis aedificāvērunt. Castra moenia valida habēbant. Reliquī discipulī erant exercitus quī castra oppugnābat. Ūnus puer hōs discipulōs dūxit. Eum imperātōrem appellāvērunt. Imperātor exercitum legiōnem suam appellāvit. Proelium nōn erat in inīquō locō neque erant cōpiae inīquō animō. Mīlitēs quī erant in castrīs magnam cōpiam tēlōrum sub moenibus posuērunt. Quae putās tēla fuisse? Imperātor et legiō eius tamen virtūtem magnam ostendērunt. Eī quī erant in castrīs eandem virtūtem ostendērunt. Imperātor moenia quae erant ante castra nōn esse idōnea ad oppugnandum cōnstituit, nam erant tam valida. Ulteriōra moenia nōn erant tam valida, itaque ad ea moenia cōpiās suās dūxit. Subitō nūbēs tēlōrum ad eōs iaciēbantur!

"Nōs circiter mīlle nova tēla faciēmus et moenia ipsa dēlēbimus," inquit imperātor. "Eōs hostēs vincēmus."

Deinde legiō impigra ācriter impetum fēcit et mox per moenia ipsa cucurrērunt et aliōs mīlitēs in fugam dedērunt. Illa legiō igitur in proeliō vīcit. In hōc proeliō erat nūlla praeda, nūllus mīles vulnerātus est, nūllus hostis necātus est, ā nūllō deō auxilium postulāvērunt, sed post proelium laetī discipulī cum oculīs splendidīs domum īvērunt.

XXXII

Cornēlia domum īvit atque patrī et mātrī dē legiōne et imperātōre et castrīs nārrāvit. "In eō librō," inquit pater, "sunt multae fābulae dē legiōnibus et imperātōribus et lēgātīs quī sub imperātōribus imperant. Post cēnam dē eīsdem legere poteris." Laeta erat Cornēlia, nam, quamquam puella erat, fābulās quae erant dē exercitibus amāvit.

Prīmō pictūram cuiusdam imperātōris quī corōnam in capite habuit repperit. Nōn erat imperātor tōtīus exercitus sed centuriō appellātus est quod circiter centum mīlitēs dūxit. Exercitus tōtus in multās partēs dīvīsus est. In cīvitāte Rōmānā hic centuriō habitāverat et ōlim sōlus prō patriā pugnāverat. Prō castrīs prōcesserat et mīlitem hostium prīmō graviter vulnerāverat, deinde interfēcerat. Nēmō tam magnam virtūtem ostenderat. Ubi iterum ad castra īvit, comitēs eius laetī eum excēpērunt. Imperātor ipse posteā corōnam in caput posuit quod hostem vīcerat. Reliquī mīlitēs clāmāvērunt. Saepe sīc temporibus antīquīs mīles ūnus prō mīlibus mīlitum pugnāvit. Proelium nōn erat in inīquō locō sed in locō idōneō erat, et, sī mīles vīcit, tōtus exercitus sē vīcisse et hostēs in fugam dedisse putāvit.

Cornēlia hanc fābulam multum amāvit et, ubi librum in eundem locum ubi eum repperit posuit, "Mox iterum," inquit, "eandem fābulam legam quod multum eam amō."

XXXIII

Posterō diē iterum Cornēlia librum quem amāvit legēbat. Hoc patrī dīxit: "Pictūram herī vīdī quam iterum vidēre volō. Quīdam vir in equō erat. Equus celeriter currēbat. Splendida arma vir gerēbat et longam hastam ferēbat. Nōn difficile erat vidēre virum fortem esse. Quis erat vir?"

Pater respondit: "Erat quīdam vir quī latrōnēs expulit. Ōlim multī et saevī latrōnēs per viās Italiae errābant. Eī quī rūrī habitābant semper timēbant. Semper tēcta ā latrōnibus oppugnābantur et praeda capta est. Nēmō audēbat sē dēfendere. Sī virī tēcta sua dēfendērunt, latrōnēs saepe virōs interfēcērunt et tēcta dēlēvērunt, deinde discessērunt. Hī latrōnēs cōpiās suās exercitum appellāvērunt et imperātōrem et lēgātōs et centuriōnēs habuērunt. Saepe centum virī in ūnō locō habitāvērunt, deinde paucī ex eō locō ad praedam capiendam prōcessērunt. Sī graviter vulnerātī sunt aut victī sunt, reliquī comitēs eōs excēpērunt, deinde multī latrōnēs eundem locum oppugnābant. Cīvitās ipsa eōs inimīcōs esse sēnsit sed nēmō eōs vincere potuit; pugnāvērunt enim, deinde ad montēs cucurrērunt. Tandem hic vir eōs bonīs cōnsiliīs vīcit. Quod hoc fēcit, corōna eī ā cīvibus data est. Habetne corōnam in pictūrā?"

"Minimē," inquit Cornēlia, "sed corōnam habēre maximē dēbet. Magnam virtūtem habuit et bonum cōnsilium cēpit."

XXXIV

Ōlim diēs erat clārus et in caelō erat lūx splendida. Tum Cornēlia ad flūmen parvum quod erat prope domum prōcessit. Ibi in grāmine in rīpā iacēbat atque caelum et arborēs et flōrēs spectābat atque sonitum flūminis audiēbat atque avēs quae in arboribus sedēbant audiēbat. Etiam ad flūmen īvit et pedēs in aquam posuit et laeta aquam in pedibus sēnsit. Deinde corōnam ex flōribus fēcit. Posteā in grāmine iacēbat. Prīmō in grāmine iacēbat ubi lūx erat splendida. Mox ubi arborēs umbram fēcērunt, ibi iacēbat quod erat paene aestās. Ut sīc in umbrā arborum iacēbat somnus oculōs eius paene superāvit, tanta erat pāx et quiēs locī. Deinde subitō clāmōrem audīvit! Per grāmina et flōrēs veniēbant puerī et puellae quī eiusdem scholae discipulī fuērunt et comitēs Cornēliae fuērunt.

"Venī, Cornēlia," inquiunt. "Latrōnēs saevī sumus. Hoc nōn est flūmen parvum; est mare magnum. Prope mare castra mūniēmus quae nēmō oppugnābit quod ea bene dēfendēmus. Paucī ad castra nostra venīre audēbunt. Sī hostēs venient, eōs ex hīs locīs expellēmus. Sī nōn celeriter discēdent, eōs graviter vulnerābimus. Ego sum centuriō et hastam longam ferō. Spectā hastam meam. Difficile erit nōs vincere sī nōs bellum gerēmus. Nōs enim ācriter pugnābimus et nōs dēfendēmus."

Cornēlia hoc facere voluit. Cum discipulīs igitur ad rīpam flūminis prōcessit et ibi castra posuērunt.

XXXV

Ubi Cornēlia et puerī puellaeque prope flūmen quod illī mare appellāvērunt castra mūnīvērunt, per grāmina vēnērunt duo aliī puerī quī domī nōn fuerant cum aliī prōcessērunt. In umbrīs manēbant et pedēs in grāmine altō nūllum sonitum fēcērunt. Ubi propius vēnērunt et aliōs audīre potuērunt, in grāmen sē iēcērunt et ibi iacuērunt et omnia audīvērunt. Fēlīcēs erant quod nunc omnia intellēxērunt. Ipsī aliquid facere cōnstituērunt. Subitō ad castra īvērunt. Tum puer altior hoc dīxit: "Salvēte. Latrōnēs estis. Nōs sumus magistrātūs reī pūblicae. Ego sum cōnsul; hic est quaestor. Officium meum semper faciō; neque officium umquam neglegō. Imperium summum habeō. Vōs—vōs quī pecūniam et rēs bonās petitis et virōs vulnerāre et necāre vultis—cīvitās esse latrōnēs malōs scit. Semper cīvitās vōs premere vult sed difficile est vōs reperīre. Nisi nunc nōbīscum venīre cōnstituētis, hic quaestor sine morā exercitum meum vocābit atque vōs omnēs premēmus. Quis vōs regit? Ubi est centuriō vester?"

Latrōnēs bene scīvērunt exercitum esse nūllum, et cōnsulem nēminem regere et duōs puerōs esse sōlōs. Tanta fābula tamen erat grāta et puerōs fābulamque amāvērunt. Itaque respondērunt: "Sī vōs cīvitātem vestram relinquētis et eritis latrōnēs nōbīscum, cōnsulem et quaestōrem nostrum faciēmus. Nisi hoc faciētis, vōs in mare sine morā coniciēmus. Altus erit somnus vester sī vōs petēmus. Nōs ipsī officium nostrum vidēmus."

Ut centuriō latrōnum hoc dīxit, duo puerī pācem facere cōnstituērunt et posteā omnēs erant latrōnēs.

XXXVI

Ōlim ad casam Cornēliae vēnit fēmina quam Cornēlia quae erat in hortō nōn cognōvit. Māter erat intrā casam. Ad iānuam vēnit māter Cornēliae. Māter et fēmina, altera alteram spectāvit. Deinde laeta erat māter. Cognōvit fēminam amīcam quam puella parva cognōverat. Māter autem Cornēliam petīvit et Cornēlia sē fēlīcem putāvit quod audiēbat mātrem et amīcam nārrāre dē temporibus ubi puellae parvae septem annōrum fuērunt.

Posterō diē duae fēminae et Cornēlia per viam ambulābant. "Ōlim," inquit amīca mātris, "hīc sub ponte castellum mūnīvimus atque summā cum salūte per tōtam aestātem per diem in castellō manēbāmus. Nocte domum īvimus. Nostrās cōpiās dīvīsimus. Altera pars erat mīlitēs reī pūblicae, altera pars erat hostēs. Quīdam ex mīlitibus reī pūblicae erant explōrātōrēs, aliī erant magistrātūs et mīlitēs quī in castellō mānsērunt. Per diem utraque pars erat in agrīs et in castellō. Nocte utraque pars domum īvit."

"Habuistisne cōnsulēs et quaestōrēs et aliōs magistrātūs reī pūblicae quī imperium habuērunt et aliōs rēxērunt?" rogāvit Cornēlia.

"Minimē," inquit fēmina, "nam tum dē Rōmānīs nōn scīvimus. Sed explōrātōrēs nostrī in grāmine latuērunt et dē numerīs hostium didicērunt, deinde nūntiōs ad aliōs portāvērunt. Itaque semper hostēs repellere poterāmus. Neque enim magistrātūs nostrī officium umquam neglegēbant. Nisi magistrātus officium facit nōn est bonus. Sī hostēs venīre scīvimus, facile eōs premere potuimus, quod castellum erat in locō idōneō."

Magna erat laetitia Cornēliae per diēs quōs fēmina mānsit.

XXXVII

Hodiē caelum nōn erat clārum et Cornēlia intrā casam manēbat et legēbat. Fābulam legēbat dē temporibus antīquīs quandō rēs pūblica erat nova et nūllī magistrātūs imperium tenuērunt nisi eī validī et fortēs et fēlīcēs. Exercitus

reī pūblicae cum hostibus pugnābat et numerus hostium erat magnus. Parvus exercitus reī pūblicae intrā castellum manēbat et hostēs repellere nōn poterat. Hostēs Americānōs premēbant. Nūntiōs autem Americānī mittere nōn poterant quod explōrātōrēs hostium latēbant quī nūntiōs petēbant. Sī nūntius missus est, statim captus est.

"Nūllō modō mīlitēs reī pūblicae victōriam spērābant," lēgit

Cornēlia. "Nūllō modō salūtem spērābant. Nūllō modō explōrātor trāns pontem trānsīre poterat et nūntium ad comitēs ferre. Deī hīs mīlitibus victōriam sinere nōn vidēbantur. Nisi deī victōriam sinunt, mīlitibus est nūlla victōria. Nihil hī mīlitēs spērābant. At imperātor erat sapiēns et fortis. Mīlitēs suōs fortēs esse cognōvit. Magnā vōce septem mīlitēs ad sē vocāvit et cōnsilium mōnstrāvit. Vigilēs ex moenibus prōspectāverant et locum ubi nūntius trānsīre poterat vīderant. At nihil erat difficilius quam ad hunc locum pervenīre.

"Duo mīlitēs erant in exercitū quī loca bene cognōverant. Uterque erat fortis, uterque erat sapiēns, uterque erat fēlīx, uterque nunc rem fēlīcem futūram esse spērābat. Difficile erat ūnum legere. Tandem alter lēctus est, alter in castellō mānsit. Omnēs mīlitēs hunc perventūrum esse spērābant. Multī ex moenibus prōspectābant. Nox tamen erat obscūra et nihil vīdērunt. Quanta erat cūra omnium mīlitum, ut comes ex castellō īvit, sine sonitū in flūmen sē iēcit, sine sonitū per aquam īvit. Magna erat vīs flūminis, sed magna erat vīs mīlitis. Magnā vī prōcessit et mox ad locum tūtum pervēnit. Ibi ex flūmine īvit et nūntium ad aliōs comitēs tulit. Hī comitēs mīlitēs mīsērunt et mox magnā vī in hostēs ā tergō impetum fēcērunt. Quanta erat laetitia mīlitum quī in castellō mānsērunt quandō comitēs vīdērunt! Quanta autem erat virtūs mīlitis fortis et sapientis quī suīs comitibus hōc modō salūtem dederat!"

Haec fābula Cornēliae grāta erat. Diū sēcum putābat. Tandem sēcum hoc dīxit: "Multī hōrum hostium necātī sunt. Multī tamen ex hōc locō cucurrērunt et exsulēs factī sunt. Etiam nunc post multōs annōs minōrēs eōrum in patriā nostrā habitāre putō. Hodiē nihil nisi bonī cīvēs sunt! Quanta est vīs temporis quod amīcōs et fīnitimōs ex hostibus facit!"

XXXVIII

Cornēlia lēgerat dē fēminīs nōbilibus, sapientibus, potentibus, quae temporibus antīquīs usque ad locum ubi Cornēlia nunc habitābat pervēnerant atque ibi paene in silvīs prīmīs novās domōs cōnstituerant. Paene exsulēs hae fēminae fuerant. Vōcem nūllam audīvērunt nisi vōcēs virōrum suōrum et līberōrum suōrum. Diēbus illīs numquam conventum est quod aliud tēctum longē ab aliō aberat et magnus erat labor. Equīs sōlīs itinera facta sunt. Nūllī pontēs erant. Flūmina equīs trānsita sunt. Ubīque erant barbarī. Sī vir tergum vertit, tēlum coniciēbātur et vir occīdēbātur. Deinde necesse erat fēminam et līberōs sōlōs domum antīquam redīre aut sōla fēmina labōrem tōtum facere coepit. Interdum barbarī impetum magnā vī fēcērunt ubi nēmō in cōnspectū fuit atque omnēs occīdēbantur. Salūtem omnēs spērābant sed paucī reperiēbant. Sī barbarī nōn vēnērunt, saepe nūllō modō cōpiam satis magnam cibī fēmina reperīre poterat.

Quantī erant labōrēs illōrum diērum! Multae fēminae animōs magnōs ostendērunt, at, heu, multīs victōria sērō vēnit. Dēfessae, nihil facere nisi morīrī potuērunt. Fortūna nihil aliud eīs sinēbat.

Duās fābulās Cornēlia maximē amābat. Altera erat dē fēminā fortī quae cum barbarīs pugnāvit atque tēctum et līberōs servāvit ubi vir longē āfuit; altera erat dē fēminā quae barbarōs vulnerātōs iūvit et eōs amīcōs fēcit. Utraque fēmina fortis erat et hās Cornēlia amāvit.

XXXIX

Cornēlia cum puerō fīnitimō ad casam virī quī tempora antīqua cognōverat et quī in silvā prope agrōs patris Cornēliae habitābat pervēnit. Multōs annōs vir sōlus in casā habitāverat et apud virum multa genera tēlōrum erant. "Nōlīte," inquit vir, "haec sūmere, puer et puella." Intereā tēla in mēnsā dispōnere coepit. Quandō multa in mēnsā in cōnspectū posita erant, vir dē eīs nārrāre coepit.

"Hāc sagittā barbarus saevus fēminam nōbilem occīdit. Altera sagitta in corpore virī quī fēminam suam servāre voluit reperta est. Trāns locum apertum ad fēminam trānsībat cum barbarus hanc sagittam mīsit. Eīs diēbus barbarī magnā vī impetūs faciēbant et multōs occīdērunt. Sī barbarus clāmāre coepit, reliquī barbarī celeriter conveniēbant."

Deinde ad magnam secūrim successit. "Hāc secūrī pater meus ipse prīmam arborem quae in hāc silvā ā virō quī nōn erat barbarus caesa est cecīdit."

Deinde gladium antīquum et frāctum sūmpsit. "Hōc gladiō māter patris meī per tōtam noctem usque ad diem vigiliam ēgit. Vir eius longē ad oppidum prōcesserat neque redierat. Fēmina barbarōs timuit. Itaque ibi sedēbat per tōtam noctem parāta barbarōs pellere. Sērō vir rediit. Fortem fēminam multum laudāvit." In manū vir gladium vertit, eum amāre vīsus est.

Tēla omnia sūmpsit et ad loca restituit. Paene perterrita Cornēlia virum relīquit quod haec esse partem temporum antīquōrum sēnsit.

XL

Apud virōs antīquōs equitēs magnō honōre habēbantur. (Notāte bene, discipulī: eques nōn est equus; nōn est bēstia; est vir!) Equitēs domō exīvērunt et per tōtum rēgnum, etiam per omnēs terrās īvērunt ubi eōs quī iniūriās tulerant petīvērunt. Quandō eques pervēnit, eī quī iniūriam ferēbant aut fūgērunt aut id quod iniūriā cēpērunt restituērunt. Sī malī hās rēs restituere nōlēbant, eques secūrim sūmpsit et impetum fēcit. Eques numquam sē recēpit. Aut malum secūrī cecīdit aut malum pepulit aut eques ipse caesus est. Nisi ā multīs et malīs virīs circumventus est, eques numquam occīsus est, sed victōriam reportābat.

Fābulās eius generis dē equitibus Cornēlia saepe legēbat et multum amābat. In quādam fābulā hoc lēgit: "Per ignem, per gladiōs, per aquam hī equitēs tūtī ībant." Hoc nōn intellēxit Cornēlia quod equitēs sunt hominēs atque ignēs et gladiōs iniūriam ferre sciēbat.

In aliā fābulā saepe dē equite quī album īnsigne in galeā gerēbat legēbat Cornēlia. Haec fābula ita incēpit: "Utrum est melius sī homō pācem vult, bonus gladius an bona vīta?" Hic eques nūllōs vigilēs disposuit, nocte erant nūllae vigiliae, mīlitēs aliīs mīlitibus ad vigiliās numquam successērunt, pontēs nōn frēgērunt, quod hic eques nōn erat eques Rōmānus. Erat eques Gallicus quī erat rēx et rēgnum magnum regēbat. Ubi regere coepit, multī et nōbilēs equitēs convēnērunt. Ad suās domōs numquam rediērunt sed semper cum hōc rēge mānsērunt. Eum summō honōre habēbant. Sī īnsigne album vīdērunt, ad eum locum ībant et numquam sē recipiēbant. Intereā malī virī fūgiēbant et bonī rēs meliōrēs spērāre coepē-

runt. Sī hic eques pugnābat, victōriam reportābat, sed nōn saepe pugnābat. Pācem hostēs volēbant quod eques erat fortis et sapiēns et nōbilis. Multum eum timēbant. "Utrum est melius, si homō pācem vult, bonus gladius an bona vīta?"

SUGGESTIVE QUESTIONS ON EACH CHAPTER

I

1. Quis est haec puella?
2. Quālis puella est Cornēlia?
3. Quis est haec fēmina?

II

1. Quis est haec fēmina?
2. Quālis est māter Cornēliae?
3. Quis est puella alta?
4. Quis est hic puer?

III

1. Quid est patria Cornēliae?
2. Amatne haec fēmina Americam?
3. Quālis terra est America?
4. Quāles sunt viae Americae?

IV

1. Quis est hic?
2. Ubi habitat agricola?
3. Quid facit agricola?
4. Quid facit frāter Cornēliae?
5. Quid facit Cornēlia?
6. Quid facit māter?

V

1. Quid nunc facit agricola?
2. Quid faciunt Cornēlia et frāter?
3. Cūr scrībit agricola?
4. Quō tempore scrībit nauta?
5. Quī pecūniam nōn habent?

VI

1. Quis Cornēliae dōnum dat?
2. Cūr?
3. Quālem pecūniam nauta Cornēliae dat?

4. Quid facit agricola ubi Cornēlia pecūniam nautae ostendit?
5. Quid Cornēlia facere cupit?

VII

1. Quālis est casa agricolae?
2. Quid facit Cornēlia?
3. Quid faciunt agricola et nauta?
4. Ubi Cornēlia nautae cēnam dat, quid facit nauta?
5. Quid ostendit nauta?
6. Cūr multī poētae pecūniam dant?

VIII

1. Ubi nunc est Cornēlia?
2. Quāles sunt fenestrae?
3. Quālis est magistra?
4. Quid facit Cornēlia in scholā?
5. Quālis est Cornēlia?
6. Quālis est schola Cornēliae?

IX

1. Quālis nunc est Cornēlia?
2. Quem exspectat?
3. Quid est tempus?
4. Quid videt Cornēlia?
5. Quid facit pater?

X

1. Quālis est medicus?
2. Quid facit medicus?
3. Cūr Cornēlia in casā labōrat?
4. Quālēs herī erant pater et māter Cornēliae?
5. Quid nunc facit Cornēlia?
6. Quid facit frāter Cornēliae?
7. Cūr?

XI

1. Cūr hodiē medicus Cornēliae medicīnam dare cupit?
2. Quid quoque medicus Cornēliae dat?
3. Aestāte ubi habitat medicus?
4. Quid medicō grātum est?

5. Quid aestāte facit agricola?
6. Quō tempore "Valē" dīcit medicus?

XII

1. Quō modō sentit Cornēlia hodiē?
2. Cūr?
3. Quid facit māter?
4. Quid mox facit Cornēlia?
5. Quid faciunt puerī et puellae?
6. Quid dīcit māter Cornēliae?

XIII

1. Quō tempore fīlius agricolae ad oppidum it?
2. Quid ibi facit?
3. Dē quibus sunt colloquia puerī et amīcōrum?
4. Quid hieme faciunt equī agricolae?
5. Quot equōs habet agricola?
6. Quid vesperī facit fīlius agricolae?
7. Quid tum faciunt pater et māter et Cornēlia et frāter?

XIV

1. Quis est Pūblius?
2. Aestāte quid facit Pūblius?
3. Hieme quid facit Pūblius?
4. Quō modō sentit?
5. Quid est cōnsilium Pūblī?
6. Quid domī facit Pūblius?

XV

1. Pictūram fac et ostende ea quae in fābulā sunt.
2. Ubi habitat alius fīlius agricolae?
3. Quae tēla et arma habet?
4. Quāle est nōmen mīlitis?
5. Quid interdum facit mīles?

XVI

1. Quid faciunt Cornēlia et pater hodiē?
2. Quae sunt nōmina equōrum?

3. Quid prope oppidum fit?
4. Quid dīcit pater?
5. Quid in carrō dīcit Cornēlia?

XVII

1. Quis ad iānuam Cornēliae venit?
2. Cūr hīc est?
3. Ad quem locum it?
4. Cūr pater virum nōn amat?
5. Quid posterō diē fīnitimus dīcit?

XVIII

1. Quid māne facit Cornēlia?
2. Quid herī vesperī factum est?
3. Quid numquam iterum mīles faciet?
4. Quid faciunt duae puellae?
5. Quid dīcit magistra?

XIX

1. Cūr Cornēlia prope flūmen manēbat?
2. Quis vidētur?
3. Quid facit vir?
4. Quid facit Cornēlia?
5. Cūr erat vir īrātus?
6. Quid dīcit magistra?

XX

1. Cūr Cornēlia saltāvit et clāmāvit?
2. Quis erat avunculus Cornēliae?
3. Cūr hostēs semper superāvit?
4. Quid vīdit avunculus ubi ex casā īvit?
5. Quid fēcit?

XXI

1. Quid posterō diē faciēbant Cornēlia et avunculus?
2. Dē quibus avunculus fābulam nārrāvit?
3. Quālēs erant?
4. Quid faciēbant?
5. Quid faciēbant eī quī in eīs locīs habitābant?
6. Quid fēcērunt mīlitēs avunculī Cornēliae?

XXII

1. Quid interdum faciēbat Cornēlia?
2. Cūr?
3. Quid ōlim puerī puellaeque cupiēbant?
4. Quid faciēbant? (Omnia nārrā.)
5. Quid dīxit Cornēlia ubi fēmina domum vēnit?
6. Quid dīxērunt puerī et puellae?

XXIII

1. Quāle est bellum barbarōrum?
2. Cūr?
3. Quid dux imperāvit ubi avunculus novus mīles fuit?
4. Quō modō sentiēbat avunculus?
5. Quid factum est? (Omnia nārrā.)
6. Cūr avunculus nōn timidus erat ubi posteā dux ad barbarōs mīsit?

XXIV

1. Quō tempore avunculus amīcum vīsitāvit?
2. Quālis erat amīcus?
3. Ubi habitāvit?
4. Nārrā dē vītā servōrum.
5. Quid ōlim audīvit avunculus?
6. Quid crās avunculum facere necesse erit?

XXV

1. Ubi habitāvit novus puer?
2. Quid ibi fēcit?
3. Īvitne ad scholam?
4. Quō modō nāvis facta est?
5. Quae erant nōmina nāviculārum?
6. Cūr puer dīxit sē rēgem esse?

XXVI

1. Quid dīxit pater Cornēliae ubi Cornēlia nāvēs vidēre cupiēbat?
2. Quō tempore māter Cornēliam excitāvit?
3. Quae prope viam vīdērunt?
4. Quid fīēbat ut edēbant?
5. Quid dīxit Cornēlia ubi silvam relīquērunt?

XXVII

1. Dē quō pater Cornēliae nārrābat?
2. Quō modō nāvis amīcīs et hostibus nōta est?
3. Quod signum pater Cornēliae vīderat?
4. Quid fīēbat sī nautae nāvem expugnāvērunt?
5. Quid dīxit Cornēlia?

XXVIII

1. Quae in portū Cornēlia vīdit?
2. Quālem virum Cornēlia vīdit?
3. Quid in tergō vir habuit?
4. Nārrā fābulam dē vītā virī.

XXIX

1. Ad quem locum pater Cornēliae īvit?
2. Nārrā dē impetū barbarōrum.
3. Cūr auxilium ā portū nōn missum est?
4. Quō modō ē castrīs īvērunt?
5. Quid factum est?

XXX

1. Cūr hodiē Cornēlia fābulās lēgit?
2. Cūr multae urbēs neque moenia neque vālla neque portās habēbant?
3. Quid longē vidērī poterat?
4. Sī mīlitēs saepe superāvērunt, quid putāvērunt?
5. Sī auxilium ā fīnitimīs datum est, quid post bellum Etrūscī fēcērunt?

XXXI

1. Quae putās tēla fuisse?

XXXII

1. Quid pater Cornēliae dīxit?
2. Cūr centuriō sīc appellātur?
3. Quō modō hic centuriō corōnam accēpit?
4. Quid fīēbat, si ūnus mīles pugnāvit et superāvit?
5. Quid Cornēlia tandem fēcit?

XXXIII

1. Quid Cornēlia patrī dīxit?
2. Quae latrōnēs ōlim faciēbant?

3. Cūr hic vir latrōnēs vīcit?
4. Quid erat praemium virī?

XXXIV

1. Quae ōlim fēcit Cornēlia?
2. Ubi in grāmine iacēbat?
3. Quod cōnsilium discipulī cēpērunt?
4. Quid tandem fēcit Cornēlia?

XXXV

1. Cūr hī duo puerī cum reliquīs nōn vēnerant?
2. Quō modō omnia intellēxērunt?
3. Quid dīxit altior puer?
4. Quid latrōnēs scīvērunt?
5. Quid respondērunt?
6. Quid factum est?

XXXVI

1. Quis ad casam Cornēliae vēnit?
2. Cūr Cornēlia sē fēlīcem putāvit?
3. Quid ōlim sub ponte factum est?
4. Cūr cōnsulēs et quaestōrēs et aliōs magistrātūs reī pūblicae nōn habuērunt?
5. Cūr erat facile hostēs premere?

XXXVII

1. In quālī locō erat exercitus reī pūblicae?
2. Quō modō sentiēbant mīlitēs?
3. Quid erat cōnsilium imperātōris?
4. Quid fēcit mīles?
5. Quid fēcērunt comitēs hōrum mīlitum?
6. Ubi nunc sunt fīliī hōrum hostium?

XXXVIII

1. Quālēs erant fēminae temporum antīquōrum?
2. Quālis erat vīta hārum fēminārum? (Multa nārrā.)
3. Nārrā fābulam dē utrāque fēminā quam Cornēlia maximē amābat.

XXXIX

1. Quae habuit vir in casā suā?
2. Quid dē sagittīs nārrāvit?
3. Quis secūrim habuerat?
4. Cūr vir gladium amāvit?
5. Cūr erat Cornēlia paene perterrita?

XL

1. Quid temporibus antīquīs equitēs faciēbant?
2. Quam diū pugnābat eques?
3. Nārrā dē vītā equitis quī īnsigne album in galeā gerēbat.
4. Quid Cornēlia memoriā maximē tenēbat?

LESSON VOCABULARIES

(Roman numerals denote classes of words as explained in Author's Foreword)

LESSON I

I et
hic
sum

II magnus
nōn

III altus

IV bonus
parvus

V puer
pulcher
quālis
quoque
valeō

VI fēmina

VII discipula
discipulus
magister
magistra
puella
salvē

LESSON II

I (hīc)

III meus
nunc
sed
tuus

IV ita
-ne

V frāter
māter
soror

VI amō
fīlia
fīlius

LESSON III

III longus
terra

IV fortūna
novus
patria
via

V antīquus
fāma
īnsula

VII America
(Austrālia)
Britannia
(Cuba)
(Hibernia)
Italia
(Sicilia)

LESSON IV

I in

III causa
habeō
quis
quod
ubi

IV ager
intellegō
laetus
parō

VI cupiō
cūr
labōrō
portō

VII agricola
casa
cēna
epistula
schola

LESSON V

III multus
videō
vir
(bene)

IV vīta

V amīcus
saepe
semper

VI aqua
habitō
interdum
laudō
nauta
pecūnia
perīculōsus
poēta
scrībō

VII Americānus
Britannus
(Hibernus)
(Hispānus)
incola
(Italus)

LESSON VI

II ego

III agō
dē
dō
ē, ex
pater
tū

V dōnum
grātia
ostendō

VI legō
mōnstrō
nārrō
spectō

VII fābula
pictūra

LESSON VII

III cum

IV silva

V aperiō
clārus
ibi

VI cārus
claudō
cūrō
grātus
iānua

VII ambulō
benignus
fenestra
rosa

LESSON VIII

II ad

III noster

V exspectō

VI discō
lingua
properō

VII Latīnus

LESSON IX

III nox
(noctū)

IV sōlus

V miser

VI aeger
lūna
obscūrus
stella
tardus

VII medicus

LESSON X

III cum

IV stō

VI hodiē
vesper

VII herī
impiger
medicīna

LESSON XI

III dīcō

IV oppidum
tegō
(tēctum)

V diū
maneō
praemium
respondeō

VI aestās
validus

VII saltō
tabernāculum

LESSON XII

II suī

III ūnus

IV domus
eō
post
vocō

V malus

VI hōra
lacrimō
maestus
mox

LESSON XIII

I quī

III alius
nūllus
tum

IV audiō
capiō
duo
equus
perīculum

V frūmentum
hiems
timeō

VI albus
colloquium
edō
flōs
quiēs
quot

VII hortus
līlium
stabulum

LESSON XIV

II ā, ab

III arma
bellum
castra
cōnsilium
mīles

IV (tegō)
tēlum

V dux
inquam
lātus
pugnō

VI dēfessus
galea
gladius
pīlum
scūtum

VII Rōmānus

LESSON XV

III faciō
prīmus

IV medius
nōmen

V caput
dexter
numquam
tertius
trēs

VI iaculum
mēnsa
niger
quattuor
sagitta
secundus
sinister

VII animal
sagittārius

LESSON XVI

II omnis
rēs

III ante
locus
manus
per
veniō

IV aliquis
fortis
(fortiter)
(prope

V tueor
(tūtus)

VI aedificium
arcus
carrus
currō
invītō
subitō
trāns

VII māne

LESSON XVII

III cōpia
diēs
sī
socius

IV auxilium
(fortis)
(parātus)

V dēbeō
fīnitimus
iterum
morior
posterus
satis

VI moneō
necesse
rogō

VII crās

LESSON XVIII

III hostis
ille
neque
prō
quam

IV accipiō
oculus
putō
sine

V adsum

VI caecus
ecce
necō
paene
posteā
timidus
vulnerō

VII vīsitō

LESSON XIX

I -que

III inter
iubeō

IV circum
flūmen
propter

V absum
ācer
(ācriter)
occupō
postulō

VI clāmō
dēsīderō
fluō
iaciō
īrātus
mūrus
vāstō

VII Eurōpa
Gallia
Gallus
Rhēnus

LESSON XX

I is

III populus
tamen

IV superō
(videor)

V armō
(armātus)
audeō
itaque
undique

VI iuvō
ōlim
oppugnō
probō
quamquam
ruīna

VII avunculus
circumspectō
inimīcus
salūtō

LESSON XXI

III suus

IV celer
(celeriter)
nam

V barbarus
moveō
sciō
servō

VI dēleō
expugnō
rūs
vinculum

VII dormiō

LESSON XXII

III (nox)
tempus
tōtus

IV cēterī
facilis

V errō

VI incitō
servus

VII bēstia
ferus

LESSON XXIII

III animus
mittō
teneō
vester

IV fuga
labor

V dūrus
imperō
memoria
paucī
reperiō

VI dominus
igitur
pāreō
saevus
statim

VII lignum

LESSON XXIV

III etiam
homō
urbs

IV rēx

V clāmor
coniciō
heu
līber
tergum

VI mora
convocō

VII ānser

LESSON XXV

III aut
nāvis
possum
relinquō
tam

IV corpus

V saxum

VI aedificō
angustus
rīpa
sedeō

VII natō
nāvicula

LESSON XXVI

III iam
superus
(summus)

IV caelum

V lūx
nātūra

VI appropinquō
arbor
avis
cibus
collis
excitō
nūbēs
sileō

LESSON XXVII

III sīc

IV proelium
signum

V nōscō
(nōtus)
sentiō

VI cēlō
laetitia
rapiō
ubīque

VII figūra
splendidus

LESSON XXVIII

I (hūc)

IV cīvis
cōnstituō
gēns
portus

V deinde
tandem

VI īnsigne
ōrnō
perterreō

VII Gallicus
ignāvus
nāvigium

LESSON XXIX

III exercitus
fīnis
pars

IV agmen
iter
moenia

V impetus
nūntius
porta
vāllum

VII prōspectō
vigil

LESSON XXX

III deus
ipse
virtūs

IV mōns

V appellō

VI idōneus
praeda
ulterior

VII Etrūscus
Rōma

LESSON XXXI

III īdem
legiō
reliquus

IV dūcō
imperātor
mīlle
pōnō
sub

V circiter
nēmō
vincō

VI dīvidō
nix

VII inīquus

LESSON XXXII

III cīvitās
lēgō
(lēgātus)

IV gravis
(graviter)
interficiō

V centum
comes
quīdam

VI centuriō
corōna
excipiō
liber
prōcēdō

LESSON XXXIII

III ferō
gerō
volō
(maximē)

IV enim
(gravis)

V dēfendō
discēdō

VI difficilis
expellō
hasta
latrō

LESSON XXXIV

II atque
ut

III tantus

IV mare

V mūniō
pāx
pēs
somnus
umbra

VI iaceō
sonitus

VII grāmen

LESSON XXXV

III imperium
petō
pūblicus

IV cōnsul
nisi

V premō

VI fēlīx
magistrātus
neglegō
officium
quaestor
regō
umquam

LESSON XXXVI

IV alter
annus
autem
cognōscō
numerus
salūs

V uterque

VI castellum
explōrātor
intrā
lateō
pōns
repellō
septem

LESSON XXXVII

III modus

IV at
nihil
quantus
trānseō
vīs
vōx

V perveniō
spērō
victōria

VI exsul
quandō
sapiēns
sinō

LESSON XXXVIII

IV coepī
conveniō

V vertō

VI cōnspectus
nōbilis
occīdō
redeō
sērus
usque

LESSON XXXIX

IV apud
genus

V intereā
pellō

VI caedō
dispōnō
frangō
nōlō
restituō
secūris
succēdō
sūmō
vigilia

LESSON XL

IV eques
honor
ignis
recipiō
rēgnum

V an
incipiō
iniūria

VI circumveniō
exeō
fugiō
uter

LATIN-ENGLISH VOCABULARY

(For adjectives and some pronouns the forms of the three genders are indicated; for nouns and personal pronouns, the forms of the nominative and genitive cases; for verbs, the principal parts. For other words the part of speech is named.)

A

ā *prep.* away from, by, variant of ab

ab *prep.* away from, by

absum, abesse, āfuī, āfutūrus be away

accipiō, accipere, accēpī, acceptum receive

ācer, ācris, ācre keen, sharp

ācriter *adv.* keenly, sharply

ad *prep.* to, toward

adsum, adesse, adfuī, adfutūrus be present

aedificium, aedificī *n.* building

aedificō, -āre, -āvī, -ātum build

aeger, aegra, aegrum sick

aestās, aestātis *f.* summer

ager, agrī *m.* field

agmen, agminis *n.* line of march

agō, agere, ēgī, āctum drive; do; say; spend (time)

agricola, -ae *m.* farmer

albus, -a, -um white

aliquis, aliquid someone, something

alius, alia, aliud another, other

alter, altera, alterum the other (of two); alter .... alter the one .... the other

altus, -a, -um high, deep

ambulō, -āre, -āvī, -ātum walk

America, -ae *f.* America

Americānus, -a, -um American

Americānus, -ī *m.* an American

amīcus, -ī *m.* friend

amō, amāre, amāvī, amātum love

an *conj.* or?

angustus, -a, -um narrow

animal, animālis *n.* animal

animus, -ī *m.* mind

annus, -ī *m.* year

ānser, ānseris *m.* goose

ante *prep.* before, in front of

antīquus, antīqua, antīquum ancient

aperiō, aperīre, aperuī, apertum open

appellō, -āre, -āvī, -ātum call

appropinquō, -āre, -āvī, -ātum approach

apud *prep.* among; at the house of

aqua, -ae *f.* water

arbor, arboris *f.* tree

arcus, -ūs *m.* bow

arma, armōrum *n. pl.* arms

armātus, -a, -um armed

at *conj.* but

atque *conj.* and

audeō, audēre, ausus sum dare

audiō, -īre, -īvī, -ītum hear

aut *conj.* or; aut .... aut either .... or

autem *conj.* moreover

auxilium, -ī *n.* aid, help

avis, avis *f.* bird

avunculus, -ī *m.* uncle (maternal)

B

barbarus, -ī *m.* a barbarian

bellum, -ī *n.* war

bene *adv.* well

benignus, -a, -um kind

bēstia, -ae *f.* beast

bonus, -a, -um good
Britannia, -ae *f.* Great Britain
Britannicus, -a, -um English
Britannus, -ī *m.* an Englishman

C

caecus, -a, -um blind
caedō, -ere, cecīdī, caesum cut, kill
caelum, -ī *n.* sky
capiō, capere, cēpī, captum take
caput, capitis *n.* head
carrus, -ī *m.* wagon, cart
cārus, -a, -um dear
casa, -ae *f.* cottage
castellum, -ī *n.* fort
castra, castrōrum *n. pl.* camp
causa, -ae *f.* cause, reason
celer, celeris, celere swift
celeriter *adv.* swiftly, quickly
cēlō, -āre, -āvī, -ātum conceal
cēna, -ae *f.* dinner
centum a hundred
centuriō, centuriōnis *m.* centurion
cēterī, -ae, -a the rest of
cibus, -ī *m.* food
circiter *adv.* about
circum *prep.* around
circumspectō, -āre, -āvī, -ātum look around
circumveniō, -īre, -vēnī, -ventum come around, surround
cīvis, cīvis *m.* citizen, fellow-citizen
cīvitās, cīvitātis *f.* state
clāmō, -āre, -āvī, -ātum shout
clāmor, clāmōris *m.* shout
clārus, -a, -um clear, famous
claudō, -ere, clausī, clausum close
coepī, coepisse, coeptum began
cognōscō, -ere, cognōvī, cognitum become acquainted with, learn
collis, collis *m.* hill
colloquium, colloquī *n.* conversation
comes, comitis *m.* comrade, companion
coniciō, conicere, coniēcī, coniectum hurl
cōnsilium, cōnsilī *n.* plan, advice
cōnspectus, -ūs *m.* view, sight
cōnstituō, -ere, cōnstituī, cōnstitūtum decide, establish
cōnsul, cōnsulis *m.* consul
conveniō, -īre, convēnī, conventum come together, meet
convocō, -āre, -āvī, -ātum call together
cōpia, -ae *f.* supply; *pl.* troops
corōna, -ae *f.* wreath
corpus, corporis *n.* body
crās *adv.* tomorrow
cum *conj.* when
cum *prep.* with
cupiō, cupere, cupīvī, cupītum desire
cūr *adv.* why?
cūrō, -āre, -āvī, -ātum take care of, care for
currō, currere, cucurrī, cursum run

D

dē *prep.* down from, concerning
dēbeō, dēbēre, dēbui, dēbitum owe, ought
dēfendō, -ere, dēfendī, dēfēnsum defend
dēfessus, -a, -um tired
deinde *adv.* then, next
dēleō, -ēre, -ēvī, -ētum destroy
dēsīderō, -āre, -āvī, -ātum long for, desire greatly
deus, -ī *m.* god
dexter, dextra, dextrum right
dīcō, dīcere, dīxī, dictum say
diēs, diēī *m.* day
difficilis, -e difficult
discēdō, -ere, discessī, discessum go away, depart
discipula, -ae *f.* pupil (girl)
discipulus, -ī *m.* pupil (boy)
discō, discere, didicī learn

dispōnō, -ere, disposuī, dispositum place at intervals
diū *adv.* for a long time
dīvidō, -ere , dīvīsī, dīvīsum divide
dō, dare, dedī, datum give
dominus, -ī *m.* master
domus, -ūs *f.* home, house
dōnum, -ī *n.* gift
dormiō, -īre, -īvī, -ītum sleep
dūcō, -ere, dūxī, ductum lead
duo, duae, duo two
dūrus, -a, -um hard
dux, ducis *m.* leader

E

ē *prep.* out from, variant of ex
ecce *interj.* behold!
edō, ēsse, ēdī, ēsum eat
ego, meī I
enim *conj.* for
eō, īre, iī or īvī, itum go
epistula, -ae *f.* letter
eques, equitis *m.* horseman, knight
equus, equī *m.* horse
errō, -āre, -āvī, -ātum wander
et *conj.* and
etiam *adv.* even, also
Etrūscus, -ī *m.* an Etruscan
Eurōpa, -ae *f.* Europe
ex *prep.* out from
excipiō, -ere, excēpī, exceptum take out, take up, relieve, receive
excitō, -āre, -āvī, -ātum rouse
exeō, -īre, -iī or -īvī, -itum go out
exercitus, ūs *m.* army
expellō, -ere, expulī, expulsum drive out
explōrātor, explōrātōris *m.* scout
expugnō, -āre, -āvī, -ātum take by storm, capture
exspectō, -āre, -āvī, -ātum wait for, expect
exsul, exsulis *m.* exile

F

fābula, -ae *f.* story
facilis, facile easy
faciō, facere, fēcī, factum make, do
fāma, -ae *f.* fame
fēlīx, fēlīcis happy, lucky
fēmina, -ae *f.* woman
fenestra, -ae *f.* window
ferō, ferre, tulī, lātum bear
ferus, -a, -um wild
figūra, -ae *f.* form, shape
filia, -ae *f.* daughter
filius, filī *m.* son
fīnis, fīnis *m.* end; *pl.* territory
fīnitimus, -a, -um neighboring
fīnitimus, -ī *m.* a neighbor
fīō, fierī, factus sum be made, be done, happen, become
flōs, flōris *m.* flower
flūmen, flūminis *n.* river
fluō, fluere, flūxī flow
fortis, forte brave, strong
fortiter *adv.* bravely
fortūna, -ae *f.* fortune
frangō, frangere, frēgī, frāctum break
frāter, frātris *m.* brother
frūmentum, -ī *n.* grain
fuga, -ae *f.* flight
fugiō, -ere, fūgī, fugitūrus flee

G

galea, -ae *f.* helmet
Gallia, -ae *f.* Gaul
Gallicus, -a, -um Gallic
Gallus, -ī *m.* a Gaul
gēns, gentis *f.* tribe
genus, generis *n.* birth, origin, kind
gerō, -ere, gessī, gestum carry, manage, wage (bellum)
gladius, gladī *m.* sword
grāmen, grāminis *n.* grass
grātia, -ae *f.* thanks, gratitude
grātus, -a, -um pleasing

gravis, grave heavy, earnest
graviter *adv.* heavily, severely

H

habeō, habēre, habuī, habitum have
habitō, -āre, -āvī, -ātum live
hasta, -ae *f.* spear
herī *adv.* yesterday
heu *interj.* alas!
hīc *adv.* here
hic, haec, hoc this
hiems, hiemis *f.* winter
hodiē *adv.* today
homō, hominis *m.* man
honor, honōris *m.* honor
hōra, -ae *f.* hour
hortus, -ī *m.* garden
hostis, hostis *m.* enemy
hūc *adv.* to this place

I

iaceō, -ēre, iacuī lie
iaciō, iacere, iēcī, iactum throw
iaculum, -ī *n.* javelin
iam *adv.* now, already
iānua, -ae *f.* door
ibi *adv.* there
īdem, eadem, idem the same
idōneus, -a, -um suitable
igitur *conj.* therefore
ignāvus, -a, -um cowardly
ignis, ignis *m.* fire
ille, illa, illud that
imperātor, imperātōris *m.* general, commander
imperium, imperī *n.* command, power, control
imperō, -āre, -āvī, -ātum command
impetus, -ūs *m.* attack, charge
impiger, impigra, impigrum active, industrious
in *prep.* in; into
incipiō, -ere, incēpī, inceptum begin
incitō, -āre, -āvī, -ātum rouse, stir up
incola, -ae *m.* an inhabitant
inimīcus, -a, -um unfriendly, hostile
inimīcus, -ī *m.* enemy
inīquus, -a, -um uneven, unfair
iniūria, -ae *f.* wrong
inquam *verb* say
īnsigne, īnsignis *n.* badge, decoration
īnsula, -ae *f.* island
intellegō, intellegere, intellēxī, intellēctum understand
inter *prep.* between, among
interdum *adv.* sometimes
intereā *adv.* meanwhile
interficiō, -ere, interfēcī, interfectum kill
intrā *prep.* within
invītō, -āre, -āvī, -ātum invite
ipse, ipsa, ipsum himself, herself, itself
īrātus, -a, -um angry
is, ea, id this; that; he, she, it
ita *adv.* so
itaque *conj.* therefore
iter, itineris *n.* journey, march
iterum *adv.* again
iubeō, iubēre, iussī, iussum order
iuvō, iuvāre, iūvī, iūtum help, aid

L

labor, labōris *m.* labor, toil
labōrō, labōrāre, labōrāvī, labōrātum work
lacrimō, -āre, -āvī, -ātum cry
laetitia, -ae *f.* happiness
laetus, -a, -um happy
lateō, -ēre, latuī lie hid
Latīnus, -a, -um Latin
latrō, latrōnis *m.* robber
lātus, -a, -um wide
laudō, -āre, -āvī, -ātum praise
lēgātus, -ī *m.* lieutenant, ambassador
legiō, legiōnis *f.* legion
lego, legere, lēgī, lēctum gather; catch (with eye or ear); read

lībег, lībera, līberum free
liber, librī *m.* book
līberī, līberōrum *m. pl.* children
lignum, -ī *n.* wood
līlium, līlī *n.* lily
lingua, -ae *f.* tongue, language
locus, -ī *m.; pl.* loca, locōrum *n.* place
longē *adv.* far (away)
longus, -a, -um long
lūna, -ae *f.* moon
lūx, lūcis *f.* light

M

maestus, -a, -um sad
magister, -trī *m.* teacher (man)
magistra, -ae *f.* teacher (woman)
magistrātus, -ūs *m.* public office; public official
magnus, -a, -um great, large
malus, -a, -um bad
māne *adv.* early, in the morning
maneō, manēre, mānsī, mānsum stay, remain
manus, -ūs *f.* hand; band
mare, maris *n.* sea
māter, mātris *f.* mother
maximē *adv.* especially
medicīna, -ae *f.* remedy, medicine
medicus, -ī *m.* physician
medius, -a, -um middle, middle of
memoria, -ae *f.* memory
mēnsa, -ae *f.* table
meus, -a, -um my, mine
mīles, mīlitis *m.* soldier
mīlle *indeclinable* a thousand; *pl.* mīlia, mīlium
minimē *adv.* by no means
miser, misera, miserum miserable
mittō, mittere, mīsī, missum send
modus, -ī *m.* manner, kind
moenia, moenium *n. pl.* walls, fortifications
moneō, monēre, monuī, monitum warn, advise
mōns, montis *m.* mountain
mōnstrō, -āre, -āvī, -ātum point out
mora, -ae *f.* delay
morior, morī or morīrī, mortuus sum die
moveō, movēre, mōvī, mōtum move
mox *adv.* soon
multus, -a, -um much; *pl.* many
mūniō, -īre, -īvī, -ītum fortify
mūrus, -ī *m.* wall

N

nam *conj.* for
nārrō, -āre, -āvī, -ātum relate, tell
natō, -āre, -āvī, -ātum swim
nātūra, -ae *f.* nature
nauta, -ae *m.* sailor
nāvicula, -ae *f.* boat
nāvigium, -ī *n.* boat
nāvis, nāvis *f.* ship
-ne, enclitic sign of question
necesse necessary
necō, -āre, -āvī, -ātum kill
neglegō, -ere, neglēxī, neglēctum neglect
nēmō, nēminī (*dat.*), nēminem (*acc.*) *m.* no one
neque *conj.* and . . . . not, nor; neque . . . . neque neither . . . . nor
niger, nigra, nigrum black
nihil nothing
nisi *conj.* if not, unless
nix, nivis *f.* snow
nōbilis, -e well known, distinguished, noble
noctū at night
nōlō, nōlle, nōluī be unwilling
nōmen, nōminis *n.* name
nōn *adv.* not
nōscō, -ere, nōvī, nōtum know
noster, nostra, nostrum our, ours
notō, -āre, -āvī, -ātum mark, note, observe
nōtus, -a, -um known, famous

novus, -a, -um new
nox, noctis *f.* night
nūbēs, nūbis *f.* cloud
nūllus, -a, -um no, none
numerus, -ī *m.* number
numquam *adv.* never
nunc *adv.* now
nūntius, -ī *m.* messenger; message

O

obscūrus, -a, -um dark, obscure
occīdō, -ere, occīdī, occīsum cut down, kill
occupō, -āre, -āvī, -ātum seize
oculus, -ī *m.* eye
officium, -ī *n.* (work-doing), duty
ōlim *adv.* at that time; once upon a time
omnis, omne all, every
oppidum, -ī *n.* town
oppugnō, -āre, -āvī, -ātum attack
ōrnō, -āre, -āvī, -ātum adorn
ostendō, -ere, ostendī, ostentum show

P

paene *adv.* almost
parātus, -a, -um prepared, ready
pāreō, -ēre, pāruī obey
parō, parāre, parāvī, parātum prepare
pars, partis *f.* part
parvus, -a, -um small
pater, patris *m.* father
patria, -ae *f.* fatherland
paucī, -ae, -a few, a few
pāx, pācis *f.* peace
pecūnia, -ae *f.* money
pellō, -ere, pepulī, pulsum drive
per *prep.* through
perīculōsus, -a, -um dangerous
perīculum, -ī *n.* danger
perterreō, -ēre, -uī, -itum terrify thoroughly
perveniō, -īre, pervēnī, perventum come through, arrive
pēs, pedis *m.* foot
petō, -ere, petīvī or petiī, petītum seek
pictūra, -ae *f.* picture
pīlum, -ī *n.* javelin
poēta, -ae *m.* poet
pōnō, -ere, posuī, positum place, put, pitch (castra)
pōns, pontis *m.* bridge
populus, -ī *m.* a people
porta, -ae *f.* gate
portō, portāre, portāvī, portātum carry
portus, -ūs *m.* harbor
possum, posse, potuī be able
post *prep.* after, behind
posteā *adv.* afterward
posterus, -a, -um next, later
postulō, -āre, -āvī, -ātum demand
praeda, -ae *f.* booty
praemium, -ī *n.* reward
premō, -ere, pressī, pressum press, press hard
prīmus, -a, -um first
prō *prep.* in front of, in behalf of
probō, -āre, -āvī, -ātum prove; approve
prōcēdō, -ere, prōcessī, prōcessum go forward
proelium, -ī *n.* battle
prope *prep.* near
properō, -āre, -āvī, -ātum hasten
propter *prep.* on account of, because of
prōspectō, -āre, -āvī, -ātum look forth
pūblicus, -a, -um public
puella, -ae *f.* girl
puer, -ī *m.* boy
pugnō, -āre, -āvī, -ātum fight
pulcher, pulchra, pulchrum beautiful
putō, putāre, putāvī, putātum think

Q

quaestor, quaestōris *m.* quaestor, treasurer
quālis, quāle of what sort?
quam *conj.* how! as; than
quamquam *conj.* although
quandō *adv. and conj.* when? when; since

quantus, -a, -um how great
quattuor four
-que *conj.* and
quī, quae, quod who, which, that
quīdam, quaedam, quoddam a certain
quiēs, quiētis *f.* rest, quiet, sleep
quis, quid who? what?
quod *conj.* because
quoque *adv.* also
quot *indeclinable* how many?

R

rapiō, -ere, rapuī, raptum seize
recipiō, -ere, recēpī, receptum take back, receive
redeō, -īre, -iī or -īvī, -itum go back, return
rēgnum, -ī *n.* kingship; kingdom
regō, -ere, rēxī, rēctum rule
relinquō, -ere, relīquī, relictum leave, abandon
reliquus, -a, -um remaining, rest of
repellō, -ere, reppulī, repulsum drive back
reperiō, -īre, repperī, repertum find
reportō, -āre, -āvī, -ātum bring back, win (victōriam)
rēs, reī *f.* thing
respondeō, respondēre, respondī, respōnsum reply
restituō, -ere, restituī, restitūtum restore
rēx, rēgis *m.* king
Rhēnus, -ī *m.* the Rhine
rīpa, -ae *f.* bank (of river)
rogō, -āre, -āvī, -ātum ask
Rōma, -ae *f.* Rome
Rōmānus, -a, -um Roman
rosa, -ae *f.* rose
ruīna, -ae *f.* downfall, collapse, ruin
rūs, rūris *n.* country

S

saepe *adv.* often
saevus, -a, -um fierce, savage
sagitta, -ae *f.* arrow
sagittārius, -ī *m.* archer
saltō, -āre, -āvī, -ātum dance
salūs, salūtis *f.* safety
salūtō, -āre, -āvī, -ātum greet, salute
salvē, salvēte hail
sapiēns, sapientis wise
satis enough
saxum, -ī *n.* rock
schola, -ae *f.* school
sciō, scīre, scīvī, scītum know
scrībō, scrībere, scrīpsī, scrīptum write
scūtum, -ī *n.* shield
secundus, -a, -um second
secūris, -is *f.* ax
sed *conj.* but
sedeō, sedēre, sēdī, sessum sit
semper *adv.* always
sentiō, -īre, sēnsī, sēnsum feel
septem seven
sērō *adv.* late; too late
sērus, -a, -um late
servō, -āre, -āvī, -ātum save
servus, -ī *m.* slave, servant
sī *conj.* if
sīc *adv.* so
signum, -ī *n.* sign, signal, standard
sileō, silēre, siluī be silent
silva, -ae *f.* woods, forest
sine *prep.* without
sinister, sinistra, sinistrum left
sinō, -ere, sīvī or siī, situm permit
socius, -ī *m.* ally
sōlus, -a, -um alone, only
somnus, -ī *m.* sleep
sonitus, -ūs *m.* sound
soror, sorōris *f.* sister
spectō, -āre, -āvī, -ātum look at
spērō, -āre, -āvī, -ātum hope
splendidus, -a, -um shining
stabulum, -ī *n.* (standing-place), stall, stable
statim *adv.* immediately

stella, -ae *f.* star
stō, stāre, stetī, stātūrus stand
sub *prep.* under, from under, up to
subitō *adv.* suddenly
succēdō, -ere, successī, successum go up to, come next, succeed
suī *gen. case* of himself, of herself, of itself; of themselves
sum, esse, fuī, futūrus be
summus, -a, -um highest; top of
sūmō, -ere, sūmpsī, sūmptum take up, take
superō, -āre, -āvī, -ātum overcome
superus, -a, -um above, upper
suus, -a, -um his (own), her (own), its (own), their (own)

T

tabernāculum, -ī *n.* tent
tam *adv.* so
tamen *conj.* however, nevertheless
tandem *adv.* at last
tantus, -a, -um so great
tardus, -a, -um slow, lingering
tēctum, -ī *n.* house
tegō, tegere, tēxī, tēctum cover
tēlum, -ī *n.* weapon
tempus, temporis *n.* time
teneō, tenēre, tenuī, tentum hold
tergum, -ī *n.* back
terra, -ae *f.* land
tertius, -a, -um third
Tiberis, -is *m.* Tiber
timeō, -ēre, timuī fear
timidus, -a, -um fearful, timid
tōtus, -a, -um whole
trāns *prep.* across
trānseō, -īre, -iī or -īvī, -itum go across
trēs, tria three
tū, tuī you
tum *adv.* then
tūtus, -a, -um safe
tuus, -a, -um your, yours

U

ubi *adv.* where?
ubi *conj.* when, where
ubīque *adv.* everywhere
ulterior, ulterius farther
umbra, -ae *f.* shade
umquam *adv.* ever
undique *adv.* from all sides; on all sides
ūnus, -a, -um one
urbs, urbis *f.* city
usque *adv.* all the way, up to
ut *conj.* as, when
uter, utra, utrum which (of two)?
uterque, utraque, utrumque each (of two)

V

valeō, valēre, valuī, valitūrus be strong; valē, valēte farewell
validus, -a, -um strong
vāllum, -ī *n.* earthworks
vāstō, -āre, -āvī, -ātum lay waste
veniō, venīre, vēnī, ventum come
vertō, -ere, vertī, versum turn
vesper, vesperī *m.* evening
vester, vestra, vestrum your, yours (referring to more than one person)
via, -ae *f.* road
victōria, -ae *f.* victory
videō, vidēre, vīdī, vīsum see; *pass.* seem
vigil, vigilis *m.* watchman
vigilia, -ae *f.* watch
vincō, -ere, vīcī, victum conquer
vinculum, -ī *n.* bond, chain
vir, virī *m.* man
virtūs, virtūtis *f.* manliness, courage
vīs, vīs *f.* force, strength, energy
vīsitō, -āre, -āvī, -ātum visit
vīta, -ae *f.* life
vocō, -āre, -āvī, -ātum call
volō, velle, voluī wish
vōx, vōcis *f.* voice
vulnerō, -āre, -āvī, -ātum wound

PRINTED IN U·S·A

JL 27 '33	M FLOOR	1M
	M. Lein	5
	Cooke	5
O 3 - '47	M. Masey	O 10 '47
O 25 '48	M. Masey	O 27 '48
Je 20 '49	Demetrius Georgacas	[illegible] '49
	John C. Pierson	PW
APR 8 [illegible]	Sr. Thomas More	Q
[illegible] 27 1957	Tony Papalas	Q

1025667

stella, -ae *f.* star
stō, stāre, stetī, stātūrus stand
sub *prep.* under, from under, up to
subitō *adv.* suddenly
succēdō, -ere, successī, successum go up to, come next, succeed
suī *gen. case* of himself, of herself, of itself; of themselves
sum, esse, fuī, futūrus be
summus, -a, -um highest; top of
sūmō, -ere, sūmpsī, sūmptum take up, take
superō, -āre, -āvī, -ātum overcome
superus, -a, -um above, upper
suus, -a, -um his (own), her (own), its (own), their (own)

T

tabernāculum, -ī *n.* tent
tam *adv.* so
tamen *conj.* however, nevertheless
tandem *adv.* at last
tantus, -a, -um so great
tardus, -a, -um slow, lingering
tēctum, -ī *n.* house
tegō, tegere, tēxī, tēctum cover
tēlum, -ī *n.* weapon
tempus, temporis *n.* time
teneō, tenēre, tenuī, tentum hold
tergum, -ī *n.* back
terra, -ae *f.* land
tertius, -a, -um third
Tiberis, -is *m.* Tiber
timeō, -ēre, timuī fear
timidus, -a, -um fearful, timid
tōtus, -a, -um whole
trāns *prep.* across
trānseō, -īre, -iī or -īvī, -itum go across
trēs, tria three
tū, tuī you
tum *adv.* then
tūtus, -a, -um safe
tuus, -a, -um your, yours

U

ubi *adv.* where?
ubi *conj.* when, where
ubīque *adv.* everywhere
ulterior, ulterius farther
umbra, -ae *f.* shade
umquam *adv.* ever
undique *adv.* from all sides; on all sides
ūnus, -a, -um one
urbs, urbis *f.* city
usque *adv.* all the way, up to
ut *conj.* as, when
uter, utra, utrum which (of two)?
uterque, utraque, utrumque each (of two)

V

valeō, valēre, valuī, valitūrus be strong; valē, valēte farewell
validus, -a, -um strong
vāllum, -ī *n.* earthworks
vāstō, -āre, -āvī, -ātum lay waste
veniō, venīre, vēnī, ventum come
vertō, -ere, vertī, versum turn
vesper, vesperī *m.* evening
vester, vestra, vestrum your, yours (referring to more than one person)
via, -ae *f.* road
victōria, -ae *f.* victory
videō, vidēre, vīdī, vīsum see; *pass.* seem
vigil, vigilis *m.* watchman
vigilia, -ae *f.* watch
vincō, -ere, vīcī, victum conquer
vinculum, -ī *n.* bond, chain
vir, virī *m.* man
virtūs, virtūtis *f.* manliness, courage
vīs, vīs *f.* force, strength, energy
vīsitō, -āre, -āvī, -ātum visit
vīta, -ae *f.* life
vocō, -āre, -āvī, -ātum call
volō, velle, voluī wish
vōx, vōcis *f.* voice
vulnerō, -āre, -āvī, -ātum wound

PRINTED IN U·S·A

1025667

Mapey
Cornelia

JL 27 '33 M FLOOR 1M

M. Lein 5
Cookie 5
O 3 - '47 M. Macey O 1 O '47
O 2 5 '48 M. Macey O 2 7 '48
Je 2 O '49 Demitrius Georgia 2 4 '49
John C. Preross W
APR 8 - 1955 Sr. Thomas More Q
JAN 17 1967 Tony Papaloss Q

1025667